

САБОР ПОЛИТИКОЛОГА

годишња међународна конференција Удружења за политичке науке Србије
The Serbian Political Science Association (SPSA) Annual International Conference

22-23. септембар 2018, Београд

Факултет политичких наука / Faculty of Political Sciences

КОНСТИТУЦИОНАЛИЗАМ И УСТАВНИ ДИЗАЈН У ДЕМОКРАТСКОЈ РЕЦЕСИЈИ

CONSTITUTIONALISM AND CONSTITUTIONAL
DESIGN IN DEMOCRATIC RECESSION

In cooperation with the Balkan Political Science Association

ОРГАНИЗАТОРИ

УДРУЖЕЊЕ ЗА
ПОЛИТИЧКЕ НАУКЕ
СРБИЈЕ

ФАКУЛТЕТ
ПОЛИТИЧКИХ
НАУКА

КОНФЕРЕНЦИЈУ ПОДРЖАЛА

ISBN 978-86-6425-044-3

**ABSTRACTS
KNJIGA SAŽETAKA**

CONSTITUTIONALISM AND CONSTITUTIONAL DESIGN IN DEMOCRATIC RECESSION
2018 Annual International Conference of the Serbian Political Science Association

KONSTITUCIONALIZAM I USTAVNI DIZAJN U DEMOKRATSKOJ RECESIJ
Sabor politikologa, Udruženje za političke nauke Srbije
Faculty of Political Sciences, University of Belgrade, 22-23 September 2018

International Selection Committee/Međunarodni naučni odbor

Nenad Dimitrijević, Central European University, Budapest

Dimitri Sotiropulos, University of Athens

Nermina Mujagić, Fakultet političkih nauka, Sarajevo

Ana Matan, Fakultet političkih znanosti, Zagreb

Nenad Marković, Pravni fakultet, Skopje

Keiichi Kubo, Waseda University, Tokyo

Tanasije Marinković, Pravni fakultet, Beograd

Bojan Todosijević, Institut društvenih nauka, Beograd

Ilija Vujačić, Fakultet političkih nauka, Beograd

Aleksandra Krstić, Fakultet političkih nauka, Beograd

Jelena Lončar, Fakultet političkih nauka, Beograd

Filip Ejodus, Fakultet političkih nauka, Beograd

Bojan Kovačević, Fakultet političkih nauka, Beograd

Cover page design/Korice

Jelena Šušnjar

Publisher/Izdavač

Udruženje za političke nauke Srbije (UPNS)

Za izdavača

Nebojša Vladislavljević, predsednik UPNS

Beograd, 2018.

ABSTRACTS
KNJIGA SAŽETAKA

Philip C. Aka paka@ius.edu.ba

Faculty of Law, International University of Sarajevo

Bosnian constitutional development since the Dayton Peace Agreement in comparative perspective

The proposed paper will critically assess Bosnian constitutional development since the Dayton Peace Agreement of 1995 that ended the civil war in Bosnia and Herzegovina. Specifically, the paper will assess the performance of two institutions of the peace agreement, namely: the Constitutional Court (whose existence actually predates that agreement), including key cases from the Court; and the Office of High Representative, charged with implementing the civilian portion of the peace agreement. The paper will argue that while Bosnian development is still suboptimal, cautious hope exists for major improvements in the future. It will include prospects for the future, including recommendations for remedying the ills relating to constitutional development that the paper pinpoints.

Amir Abbas Afshar Amin aafshar302@gmail.com

Institute for Political Marketing Studies, Tehran, Iran

Positive populism, the rule and movement towards real democracy in post-communist countries

Ernesto Laclau tells us that we can redefine a concept in a way that many cases that were not previously included in its scope, would become the same. By this definition, a populist movement occurs when a number of unfulfilled social demands are united and their differences are bound by sharing and facing with each other. This demand is commonly formed for upper and lower classes of the society. If we define the classes with Marxist look and consider the plurality and expansion of the interest groups in post-communist societies, when the interest groups in the states do not have representatives, they will be involved in the political and influence deprivation and their demand will be tied to the primary demands of the lower classes that are from the social and economic type. Naturally, the parliaments also enact laws whose superstructure is for all people while their background is in the interest of their own political and financial advocates. Furthermore, if democracy depends on the formation of a universal will under the law and in order to determine the fate, then the democratic flows are not deprived of populism; so that in most countries, even the Eastern Europe, the parties are not free from deceptive populism methods and they justify their actions under the name of political marketing. With these definitions, are there negative and positive populism? Why cannot legalism prevent the emergence of populism in political arena? How can the social and cultural context of post-communist countries be directed to the emergence of non-populist authority?

Barış Bahçeci barisbahceci@gmail.com

İzmir Economy University, Turkey

Oğuzhan Bekir Keskin oguzhanke@gmail.com

Marmara University; Kocaeli University, Turkey

Democratic decay and the role of the constitutional court: Turkish example

Turkish Constitutional Court (TCC) was founded with the constitution of 1961 which was the product of a coup d'état, and assumed the role to protect the constitution against the domination of the majority which was one of the justifications of the coup. It was criticized for its judgments by the conservative and liberal portions of the society especially with regard to the religious freedoms (such as ethnic Kurdish and Islamist party dissolutions and judgments which, for example, result in banning the wearing of headscarves by the university students) and it was argued that the court restrained democracy in Turkey with tutelage. The court was composed by the members who were appointed by the president as the constitution stipulated and it obtained an institutional identity despite the fact that many appointments were made by the presidents who came from different political backgrounds. Indeed, the court's position with regard to party dissolutions hadn't changed until 2007, and upon the

constitutional amendment proposal which made the party dissolutions difficult, the court issued an institutional press release which criticized the move. Same institutional identity could be observed in judgments with regard to principle of secularity (laicity) and the court, in 2007, could annul the constitutional amendment which aimed at lifting the headscarf ban in universities. Nevertheless, especially with the election to presidency of Abdullah Gül, who was an ex-member of a pro-Islamist party and with the new appointments to the court after the 2010 constitutional amendments, TCC's institutional identity has changed dramatically. The court, in this new era, fell into a completely anti-liberal position and its decisions on women's rights, children's rights, freedoms and constitutional review came to be exactly in accordance with the government's political preferences. This position became all the more apparent after the arrest of its two members following the failed coup attempt in 2016. After the declaration of state of emergency, the government started to rule the country with emergency decrees which by-passed the legislature and even though these decrees regulated the issues unrelated to the state of emergency contrary to the word of the constitution, TCC refused to review these decrees, whereas in 1990, the court, which had been criticized as anti-democratic at that time, abolished such emergency decrees. This jurisprudential shift brought the criticism that the court lost its function of protection of freedoms through law. Besides neutralization of the protection function, the court, in the same manner, could abolish some penal law norms which protected the individual rights, such as the regulation of marriage which aimed to prevent polygamy and the regulations which punish the sexual abuse towards children that aimed to prevent child marriage. Moreover, the practice of the court in the individual compliant mechanism that was provided after 2010 constitutional amendments implicitly leaves out of consideration the discrimination complaints towards LGBTQ individuals on procedural grounds. In this light Turkish experience comes out as the dramatic illustration of the erosion of the institutional identities and assumption of a function which stands at odds with the protection of freedoms.

Ana Birešev ana.biresev@f.bg.ac.rs

Nataša Jovanović Ajzenhamer natasa.jovanovic@f.bg.ac.rs

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Autoritarni populizam u Srbiji – stari koncept za novo doba?

Kada je Stjuart Hol 1988. u svojoj knjizi *The Hard Road to Renewal* predstavio pojam „autoritarni populizam“, zaokruživši time desetogodišnje proučavanje uspona tačerizma u Velikoj Britaniji, nije imao velike teorijske ambicije – cilj mu je bio da opiše jednu specifičnu istorijsku konjunkturu, postavljajući u fokus promenu odnosa političkih snaga nakon raspada socijaldemokratskog konsenzusa za mandata Džejmisa Kalahana i kretanje ka autoritarnim oblicima klasne politike, posađenim u naraslo narodno nezadovoljstvo. Hol je analizirao hegemonu strategiju „radikalne desnice“ i njenu ideološku tvorevinu kojom je, kroz amalgamiranje različitih diskursa – pre svih klasičnog torijevskog repertoara nacije, dužnosti, autoriteta, tradicionalizma, s jedne, i neoliberalizma, s druge strane, proizvela populističku mobilizaciju i podršku. Iz Holove perspektive, tačerizam je odraz „kontradiktornih“ strategija, pa se u tom svetlu tumači i kretanje ka autoritarnim političkim praksama, uz zadobijanje široke društvene saglasnosti. Želimo da pojam autoritarnog populizma, uprkos tome što nije nastao u sklopu neke opšte teorije, iskoristimo kako bismo ispitale konstrukciju populističkih diskursa koji su danas na delu u Srbiji. U tu svrhu poslužićemo se rezultatima postojećih kvantitativnih istraživanja, ali i onim studijama koje su za predmet imale diskurse i ideološke artikulacije. Namera nam nije samo da proučimo konstituciju populističkog diskursa i diskurzivne strategije, već i da kroz Holovo viđenje specifičnih istorijskih okolnosti koje su izrodile tačerizam i ideoloških borbi koje su ga pripremile, razmotrimo činioce koji su doprineli tome da u Srbiji nastane slična kontradiktorna ideološka formacija. Kritičari su Holu zamerali da nikada nije pružio evidenciju za tvrdnje da je tačerizam ostvario uspeh na ideološkom planu i da je zaista bio široko prihvaćen. Građa koja je prikupljena u domaćim istraživanjima daje nam uvid i u svakodnevni govor i stavove, čime nam se pruža prilika da koncept autoritarnog populizma promislamo i iz tog ugla.

Daniel Bochsler dbochsler@gmail.com
Central European University, Budapest, Hungary

Andreas Juon

University College London, United Kingdom; University of Zurich, Switzerland

Authoritarian footprints: the transformation of democracy, 1990-2016

Never before in history were larger parts of the world under democratic rule than today. This unprecedented spread of democracy is a result of the geopolitical changes of the late 20th century. The last cluster of countries, which has transitioned to democracy, are the formerly communist countries of Central and Eastern Europe. In recent years, several of these democracies have seen presidents or political parties representing authoritarian programs entering government offices. They have caused fears about democratic backsliding, or even the beginning of a new, reversed wave of democratisation. This paper analyses the consolidation and backsliding of 19 democracies in Central and Eastern Europe, using new data on the quality of democracy over the period of 1990-2016. It covers all post-communist countries, except Belarus. It analyses whether and where the quality of democracy has declined, which of the dimensions of democracy are affected by the decline, and whether some of the countries' rule has deteriorated to an extent that can no longer be considered democracies. The analysis is based on the Democracy Barometer, a cross-national dataset on the quality of democracy worldwide. The quality of democracy is assessed along nine functions of democracy, and over 100 indicators, including key functions for this study, such as checks and balances (horizontal controls), the rule of law, or the public sphere. The data also covers aspects on which protest and anti-elite parties are susceptible to improve the quality of democracy, e.g. programmatic responsiveness or turnout. The empirical analysis focuses on the regional trends, and identifies major deviations from the regional trend, showing signs of democratic backlashes. We discuss the temporal changes, and the cross-country variance, using two main explanatory variables, which are considered to be key for the explanation of the democratisation in the region: the consolidation of statehood, and the effect of European integration. We add the role of authoritarian parties in government to the set of explanations. Different from earlier research, investigating the transition of countries towards democracy, we focus on the quality of democracy, rather than on political transitions towards democracy. This allows us to assess how the quality of democracy has developed, once the countries have reached the threshold of democracy. The global indicators of democracy (e.g. Polity IV or Freedom House) rank almost all countries in Central and Eastern Europe in the top two categories, and therefore vary little over time. We use data from the Polity IV project (until 2013), and Freedom House (for the remaining years 2014-2016, to impute the missing Polity IV data) only in order to identify countries, which are no longer considered democracies. Empirically, this paper provides for the most comprehensive and multi-faceted assessment of the changes in the level and the quality of democracy until present.

Sergei Bogdanov sergei.v.bogdanov@gmail.com
Lomonosov Moscow State University, Russia

Communicative factors of the rise of populism

Populist leaders and political movements actively use symbolic interpretation of political reality as the instrument of influencing public perceptions. Symbols can be defined as the products of common attributions of meaning or value to persons, objects, gestures, things. Such a meaning is socially generated and cannot be inferred directly from the object itself (Cobb, Elder, 1973). The role of symbols grows owing to the rise of emotional aspect of communication. It manifests itself in promotion of theatrical approaches to political representation, ascendancy of visual formats, spread of click-bait headlines and short texts. Communication becomes more ritual (Carey, 2009), simulation continues to spread (Baudrillard, 1983), performativity of media grows (Kember & Zylinska, 2012). The excess of information in combination with the high importance of emotional aspects of communication facilitate simplified perception of complex issues and include such elements as primitive communicative responses (sort of "hit or run"), priority of coherency over validity, search

for the subject of faith, formation of the symbolized (often black-and-white) view of the world, etc. These developments are effectively exploited by populist leaders to win the votes on elections. Meanwhile, deployment of the emotionally loaded symbols is the convenient instrument of manipulation for populist (authoritarian, as a rule) regime in power. Symbolization contributes to the establishing communicative barriers between political communities and groups, their descent into echo chambers and, consequently, to political polarization. At the same time, it creates new opportunities for the authorities. For example, in Russia the role of government in the most noticeable issues of political agenda (anger provoked by the speech of Russian teenager from Novy Urengoy in the German parliament concerning the World War II, persecution of Kirill Serebrennikov and actual prohibition of the political satire film "The Death of Stalin" by the Russian Ministry of Culture) indicates that in such a situation regime may position itself as an arbiter and at the same time to favor at least the partial support of each of the highly symbolized political groups. In the short term such a policy seems to be capable to provide sustainability of the regime. In the long term, however, it is desirable to choose a different path: depersonalization and strengthening of institutions, crowing out emotionality and establishment of rational approach to communication, setting constructive aims and promotion of relations based on trust.

Katarzyna Domagala katarzyna.domagala@uwr.edu.pl

Institute of Political Science, Faculty of Social Science, University of Wrocław, Poland

Social aspects of constitutional reforms in the Republic of Serbia - European Union integration perspective

The aim of this article is to analyze the social aspects of constitutional reforms in the Republic of Serbia, with particular emphasis on the prospect of Serbia's integration with the European Union. The research period will start from 2006 (adoption of the Constitution of the Republic of Serbia) and will end in 2017, due to the opening of the next chapter of negotiations with Brussels. Although the official negotiations began in 2014, adoption of the Serbian constitution and proposed amendments were reviewed by the EU institutions. This had an impact on the subsequent legislative actions of the government in Belgrade. In my paper I will try to answer the question whether social policy and its key aspects were an important factor influencing the shape of the Serbian constitutional reform in the accession process with the EU. The main research methods will be system analysis and comparative analysis. I will try to identify the main determinants of reforms and compare the EU requirements with the tasks implemented by the government in Belgrade. The analysis should initiate the debate on the future steps taken by Serbian politicians and on the prospects for effective adjustment of Serbian law and social policy to EU requirements.

Rastislav Dinić nulainista@gmail.com

Samostalni istraživač

„Ustav Republike Hrvatske“: privatni život privatizovane države

„Ustav Republike Hrvatske“ (2016), Rajka Grlića, tematizuje naslovni dokument kroz melodramu o odnosu između Vjekoslava Kralja, profesora istorije, hrvatskog nacionaliste i homoseksualca, i Ante Samardžića, hrvatskog policajca srpske nacionalnosti. Ustavni dokument u filmu služi istovremeno i kao povod za zbližavanje dva glavna lika (Kralj pomaže Samardžiću da položi ispit iz poznavanja Ustava, neophodan za rad u policijskoj službi) i kao normativni ideal u svetlu kojeg oni uspevaju da prevaziđu predrasude koje gaje jedan prema drugom. Režiser Grlić i scenarista Ante Tomić u intervjuima nakon premijere filma ne kriju da na ustavni dokument gledaju kao na neostvoreni ideal ravnopravnosti i tolerancije koji se nalazi u oštroj neskladu sa hrvatskom političkom stvarnošću, obeleženom izrazitom netrpeljivošću prema seksualnim i nacionalnim manjinama (naročito onoj srpskoj). Iako Grlićev film eksplicitno ne adresira poznatu tenziju između liberalnih i etno-nacionalističkih elemenata hrvatskog ustava, ono što Ivan Pađen naziva tenzijom između „puka“ (populus) i „naroda“ (ethnos) kao nosioca suvereniteta, ova tenzija ipak u najvećoj mogućoj meri oblikuje političkog viziju samog filma. Na prvi pogled, autori filma insisitiraju na liberalnom aspektu ustavnog dokumenta (ravnopravnosti svih

građana bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost, te versko i seksualno opredeljenje), ignorišući pritom ono što Nenad Dimitrijević naziva „etno-nacionalističkom privatizacijom“ države – njeno određenje kao države jednog naroda (hrvatskog) i „ostalih“ – pripadnika manjina. Detaljnija analiza filma, međutim, pokazuje da autori ovu privatizaciju podrazumevaju, iako je eksplicitno ne tematizuju. Kao jedini put iz zagušujuće privatnosti života u privatizovanoj državi, Grlićev film nam pokazuje inicijaciju u dominantni etno-nacionalni identitet i neupitno prihvatanje etno-nacionalnih mitova.

Biljana Đorđević biljana.djordjevic@fpm.bg.ac.rs
Faculty of Political Sciences, University of Belgrade

What can constitutions do: on the conflict between democracy and social constitutionalism in times of crisis

This paper aims to offer an analysis of constitutional discourse with regard to complex relationship between democracy and constitutional social rights, especially having in mind how constitutions reacted to the financial crisis. While there is a well-known academic debate on the tension between constitutionalism and democracy as well as on democratic objections to the entrenchment of rights in constitutions, this debate has potentially different trajectory in times of economic crisis when constitutional courts are in position to act as more democratic actors than purportedly democratically elected governments. The financial crisis opened the door for various constitutional challenges and ultimately for twofold justificatory problems for constitutionalism which demand positive resolution if any faith in abilities of constitutionalism to democratize capitalist economies via constitutionalization of social rights is still to be warranted. Firstly, in mainstream constitutional scholarship, constitutions are justified as forms that delimit state power and protect fundamental rights. In particular, social constitutionalism means that if there are social rights in constitution, their point is to prevent or remedy violation of those rights by bad and unaccountable governmental policy-making (Cécile Fabre) which may betray ideal that everybody gets the resources necessary in order to lead a decent life. The usual juristocracy charge should be re-evaluated in times of crisis: in protecting constitutional social rights, constitutional courts may not outrightly replace governmental policy-making with judicial policy-making but could offer a new resource for governments in dealing with imposed eurocrisis law (Claire Kilpatrick). Expectations that constitutional courts conform with austerity measures to the detriment of social rights and principle of equality raise questions whether or not constitutions and constitutional courts can still be traditionally justified. The second challenge for the justification of constitutionalism is the following: if the major powers that threaten fundamental rights no longer reside in the state, then it seems that national constitutionalism cannot constrain power and protect fundamental rights (e.g. austerity policies imposed from transnational or supranational level or unaccountability of transnational corporations for human rights violations) although state power might still act as a proxy for supranational/transnational power.

Filip Ejodus filip.ejodus@fpm.bg.ac.rs
Marko Kovačević marko.kovacevic@fpm.bg.ac.rs
Faculty of Political Sciences, University of Belgrade

The end of the Yugoslav IR and its aftermath

According to a conventional wisdom, International Relations (IR) as an academic discipline has started to emerge in Central and Eastern Europe (CEE) following the collapse of communism. Ever since, IR in CEE has become one of the peripheries of the Western IR still lagging behind in terms of theoretical sophistication, methodological rigor and professional practices (Drulák, Karlas, and Königová 2009, Drulák 2009). Interestingly enough, while the violent break-up of Yugoslavia into seven new states (Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia, Kosovo, Macedonia and Montenegro) has been the subject of intensive concern in the Western IR, sociological research on (post-) Yugoslav IR has been virtually non-existing (except Roter 2009). To start filling this gap, in this article we study the evolution of IR in the (post)Yugoslav space by triangulating inductive content analysis with citation analysis of major textbooks and IR journals in this region. Our starting assumption is that contrary to

the rest of CEE, the breakup of Yugoslavia brought about the end of what used to be an authentic Marxist-inspired Yugoslav school of IR while the post-Yugoslav scholars thus far have struggled to make any discernable contribution to other major approaches developed within the Western core.

Božidar Filipović filipovic.bozidar1@gmail.com

Filozofski fakultet, Odeljenje za sociologiju, Univerzitet u Beogradu

Empirijsko istraživanje stepena autoritarnosti građana – interpretacije kvantitativnog indikatora

U radu ćemo posvetiti pažnju problemu merenja stepena autoritarnosti u sociološkim empirijskim istraživanjima. Želeli bismo da ukažemo na koji način kvalitativni pristup može doprineti boljem razumevanju indikatora koji se koriste u kvantitativnim istraživanjima autoritarnosti. Konkretno, pažnju ćemo usmeriti na jedan indikator, to jest pitanje („Bez vođe je svaki narod kao čovek bez glave/Without leaders, every nation(ality) is like a man without a head“) koje je korišćeno u nizu domaćih i međunarodnih (South-East European Social Survey Project) istraživanja u poslednjih nekoliko decenija. Navedeno pitanje smo uzeli kao polaznu tačku našeg kvalitativnog istraživanja kako bismo bolje razumeli značenja koja ispitanici pridaju navedenoj tvrdnji. Stepenslaganja, odnosno neslaganja sa navedenom tvrdnjom korišćen je kao indikator nivoa autoritarnosti. Kroz polustrukturisane intervjuje smo došli do saznanja koja nam omogućavaju dublji uvid u interpretacije i odgovore na Likertovoj skali. Iako je kvalitativno istraživanje sprovedeno na relativno malom (kvotnom) uzorku od 20 ispitanika, smatramo da su podaci interesantni i relevantni. Rezultati našeg kvalitativnog istraživanja se javljaju kao određena vrsta dopune ili korektiva velikog broja kvantitativnih podataka koji su do sada prikupljeni.

Luka Glušac lukaglusac@gmail.com

Fakultetu političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Uticao konstitucionalizacije ombudsmana na njihovo funkcionisanje u (post)konfliktnim državama

Veza ombudsmana i vladavine prave je uzajamna jer, s jedne strane, osnivanje ombudsmana pretpostavlja postojanje bar osnovnog nivoa vladavine prava dok, s druge strane, njegov rad pomaže održanju i unapređenju vladavine prava i demokratije. Dok je delovanje ombudsmana u novim i konsolidovanim demokratijama podrobno obrađeno u literaturi, njegova uloga i dometi u slabim demokratijama, puzajućim ili etabliranim autoritarnim društvima ostali su u velikoj meri neosvetljeni. Ovim radom želimo da doprinesemo postojećoj literaturi i boljem razumevanju akterstva ombudsmana u ovim društvima, posebno u konfliktnom i postkonfliktnom kontekstu. U poređno posmatrano, ombudsmani su tokom poslednjih tridesetak godina u velikom broju država inaugurisani u organe ustavnog ranga. Taj trend se podudara sa transformacijom ombudsmana iz tradicionalnog skandinavskog administrativnog modela u hibridnu formu, koja podrazumeva eksplicitni mandat za zaštitu i unapređenje ljudskih prava. Konstitucionalizacija ombudsmana sprovodila se u različitim kontekstima, ali je najčešće bila deo širih pravno-političkih reformi, mada su one negde bile fasadne, a negde suštinske. Nevezano za konkretni nacionalni kontekst, međunarodni pritisci su svuda odigrali važnu ulogu u etabliranju ombudsmana. Konstitucionalizacija ombudsmana donela je robusniju pravnu garanciju opstanka institucije, čime joj je dat normativni preduslov da deluje kao važan institucionalni garant vladavine prava. Naša glavna teza je da se konstitucionalizacija ombudsmana pokazala kao uspešna brana gašenju, ali ne i gušenju institucije ombudsmana. Na osnovu različitih uporednih iskustava (post)konfliktnih država – od Latinske Amerike, preko Evrope, do jugoistočne Azije – pokazaćemo da su slični konteksti konstitucionalizacije ombudsmana često dovodili do njegovog sasvim različitog razvoja u praksi. Naročito ćemo se osvrnuti na sadržaj ustavnih normi o ombudsmanu, poput načina izbora, dužine mandata i mogućnosti reizbora, i njihovog uticaja na njegovo etabliranje, funkcionisanje i rezultate.

Jasmin Hasanović jasmin.hasanovic@fpn.unsa.ba

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu

Ustavne demokratije kao latentna ambivalencija: teorijski oksimoron ili praktična opasnost

U zadnjih se nekoliko godina, fokus politoloških rasprava preusmjerio na propitivanje odnosa između liberalizma i demokratije u kontekstu krize liberalnih demokratija, pojave populizma i težnji za autoritarnim oblicima vlasti u Zapadnim demokratijama, obojenih retrogradnim političkim ne-vrijednostima. S druge strane, vladavina zakona (the rule of law) smatra se nužnošću uspješnog funkcioniranja (liberalnih) demokratija, te njenih institucija. Međutim, propitivanje odnosa zakona i seta vrijednosti koji se preko političkih (ili post-političkih) pozicija penetriraju u sami zakonodavni okvir – ostao je nepropitan, ili bar u nedovoljnoj mjeri. Cilj ovog rada bit će problematizirati odnos između ustava kao najvišeg pravnog akta i demokratije. Polazi se od teze kako je ustav, sam po sebi, pravna kodifikacija vladajućeg i dominantnog odnosa moći, koji pod plaštom „volje naroda“ kao takav – hoće legitimirati sopstveno bivstvovanje, volju manjine nad većinom – stvarajući odnose vladajućih i podređenih. U konačnici, hoće se objasniti i demaskirati logika odnosa ustava kao institucije koja u sebe upisuje ideološke (ili post-ideološke) matrice političkog, s jedne strane, iskorištavajući, a potom i eliminirajući, demokratiju, s druge strane.

Henry Jarrett h.jarrett@exeter.ac.uk

University of Exeter, United Kingdom

A consociational settlement for Syria? Lessons from Northern Ireland and other cases

Northern Ireland is heralded by many as a success story of conflict management and it is the consociational character of the Good Friday (Belfast) Agreement of 1998 that is credited with achieving the transformation from a violent to a primarily non-violent society. Drawing mostly on Northern Ireland, but utilising evidence from other cases such as Iraq, Lebanon and Bosnia-Herzegovina, this paper seeks to analyse the possibility of consociationalism bringing about successful conflict management between opposing groups in Syria. Building on the conditions set out by the founder of consociationalism, Arend Lijphart, that are required in order for the approach to effectively regulate conflict, it argues that it is necessary for a ceasefire to be in place and for all major participants in the conflict to be included in negotiations for a settlement. Ultimately, it is because these conditions were not met that explains the failure of the consociational Sunningdale Agreement of 1973 in Northern Ireland, whilst the Good Friday Agreement, which was facilitated during a ceasefire and included all major participants in negotiations, achieved a lasting solution. This paper concludes that although the consociational model offers the greatest potential for conflict management in Syria, at present it does not have any significant likelihood of success as violence remains ongoing and the probability of all participants being willing to negotiate with one another is very low. Until these conditions are met, a consociational settlement remains unachievable and violent conflict is likely to continue in Syria.

Goran Kaluđerović Goran.Kaludjerovic@nsz.gov.rs

Nacionalna služba za zapošljavanje; Vojvođanska politikološka asocijacija

Radivoje Jovović radivojejovovic@gmail.com

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Univerzitet Union; Vojvođanska politikološka asocijacija

Modernizam, postmodernizam i populizam u Srbiji

U tekstu se preispituju ontološki i epistemološki pojmovi moderne i postmoderne, i preko toga, sagledava se njihov odnos sa populizmom. Za autore nacionalna država je bila nosilac modernizacije, shvaćena kao njen i uzrok i posledica. Modernizacija se pre svega razume kao proces, koji u Srbiji, sa zakašnjenjem nailazi na problem nesposobnosti institucionalnog i kulturnog saobražavanja zapadnom iskustvu. Autori još više ukazuju na napetost koju proizvodi ekonomska akumulacija, sa jedne strane, i potreba političkog konsenzusa, sa druge strane, koji treba da potvrdi priznate nejednakosti. Svi kritični pragovi razvoja „idealno“ su polje za populiste, koji hoće da se suprotstave establišmentu, ne nudeći ništa novo do artikulaciju ljutnje i nezadovoljstva. Modernizacija kao proces, nailazi na otpor onih koji se suprotstavljaju uspostavljanju pravila, procedura i generalno pravima i inicijativama pojedinaca, na čemu insistiraju vlade, nosioci modernizacije. Postmodernizam koji je „usredsređen na

izolovani horizont sadašnjice“ (T.Kuljić), u potrazi je za smislom a ne uzročnošću. Čovek postmoderne je dezorijentisan, bez perspektive, nade i vizije, i samim tim ima sazajni nesklad između vrednosti i ponašanja, što populisti koriste u agitaciji protiv establišmenta. Postmodernistički subjekt gotovo lišen svake prinude sem egzistencijalne, istovremeno postaje produkt populista. Populistički pokreti se i javljaju kao nosioci plemenskih politika, koje tvore idealne zamišljene zajednice, često u romantičnom nacionalnom viđenju estetizovane, a one opet sa svoje strane, u značenjima koja imaju prevlast nad stvarnošću, nalaze matricu sopstvenog postojanja. Želimo da pokažemo da populizam u postmodernističkoj paradigmi vidi uporište za sopstvenu ideološku poziciju. Postmodernistička paradigma počiva na kreiranju stvarnosti, gde nema više idealnih nosilaca moći (države, klase), nego samo agregata (N. Sekulić), te je nastupila smrt društva (M. Dean), što stvara osnovu za postojanje target grupa i menadžera i otvoreno polje za populiste. Za menadžere postoji problem i racionalno rešenje, a ko se sa njim ne slaže znači da je iracionalan. Za populiste ko god se ne slaže sa narodnom voljom, izdajnik je naroda. Paradoksalno se pravi tehnokratsko-populistička simbioza, koja isključuje sve što je vrednost demokratije. Demokratski deficit nadomešćuje politika koja priznaje samo dve opcije. Obema je zajednička u tom nadmetanju bezalternativnost. Taj svojevrzni checks and balances ima potrebu za ustavima, ali ako i samo ako, su u njihovoj službi. Ustavi pre služe za eliminaciju pluralizma, ili bar za njegovu marginalizaciju a ne za njegovo očuvanje. Osnovna teza autora je da dekonstrukcijom današnje moći ukaže na opasnosti za demokratiju kao temeljnu vrednost.

Athanasios Kolliopoulos kolliopoulos@gmail.com

Department of Political Science and Public Administration; National and Kapodistrian University of Athens, Greece

Constitutional populism and the illusion of “direct democracy” in the Greek case

Representative democracies have institutions of direct participation and not of direct democracy. The latter is a completely different type of government and polity. This confusion reveals a general “embarrassment” of modern democracy that feeds populism. Globalisation overturned two of the most important conditions of modernity: national economy and cultural identity. So the citizens’ identity mainly during the economic and migration crisis tends to be an “empty signifier” or “empty space of power”. On the other hand, constitutionalism was historically the catalyst which coupled the national and popular sovereignty, providing to the nation state an image of unity and coherence. But in our days the feeling of unity and coherence is desired. Many populists, which offer simplistic and national solutions for complex and supranational problems, resort to the safe haven of constitutional declarations and provisions. The core assumption of constitutional populism is the systematic and self-indulgent cultivation of illusion that in a regime of representative democracy the people, if they find the appropriate leadership, are omnipotent regardless of their domestic, European and international institutions, and regardless of the fact that popular sovereignty is exercised as “the Constitution envisages”. An example of constitutional populism derives from the coalition government’ proposals for constitutional amendment in Greece. The government of Tsipras (composed of left wing SYRIZA party and far right ANEL party) set up a committee two years ago to precede a lengthy, blunt and indefinite process of “consulting” the people in order to specify the proposals instead of proceeding immediately to parliament with the revision process foreseen by the constitution. Also, government proposed different types of referendums. Among them it is included such one to ratify “any treaty conveying sovereign powers of the state” to international organizations. That is, for any further strengthening of the powers of the European Parliament, the Council or even the Court of Justice of the European Union.

Bojan Kovačević kovacevic.bojan.bg@gmail.com

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Populisti u Evropi kao gospodari i zakasneli čuvari ustava

Čuvar ustava ima zadatak da svojim odlukama podseća na poreklo, izvor politike. Taj zadatak se svodi na određivanje crvene linije koja se ne sme preći ukoliko se želi očuvati legitimitet političke vlasti u

nekoj zajednici. U vremenima velikih kriza čuvar ustava utvrđuje i štiti ono što čini suštinski i najugroženiji element ustava. Ova instanca svojim odlukama predstavlja ideju o poretku na kojoj je ustanovljena vlast u nekoj političkoj zajednici. Za razliku od čuvara ustava, gospodar ustava menja postojeće ustanove, društvena uverenja i sistem vrednosti skladu sa novom idejom o poretku. Zadaci čuvara i gospodara ustava menjaju se u zavisnosti od epohe. U današnjoj Evropi taj zadatak se sastoji u predstavljanju ideje da svaka vlast svoj izvor i poreklo mora imati u narodu, što se u političkoj praksi svodi na očuvanje autonomije evropskih naroda da samostalno biraju svoju političku vlast, određuju ko sme da uđe, radi i nastani se na njenoj teritoriji, da određuju minimalnu cenu rada, izdatke za školstvo, zdrvatstvo, starosnu granicu odlaska u penziju itd. Pitanje koje se razmatra u radu jeste mogu li današnje političke partije u Evropi odigrati ulogu ustavnog čuvara. Osnovna teza je da su vladajuće političke partije u Evropi postale sastavni deo nadnacionalnog upravljačkog mehanizma, odvojene od zahteva društva i lišene svoje izvorne predstavljačke uloge. Ustavna crvena linija koja je štitila staru ideju o poretku pređena je u trenutku koji se ne može tačno odrediti. U takvoj situaciji, ukoliko se populizam odredi kao strukturna nemogućnost ispunjavanja izbornih obećanja onda se sve političke partije u Evropi mogu smatrati populističkim. Sa odmicanjem od evropskog centra ka periferiji pogođenoj krizama javnih dugova, rastom nezaposlenosti, secesionističkim zahtevima, ova teza zadobija sve jasniju potvrdu. Populisti se dele na populiste gospodare ustava, koji upravljaju ali ne predstavljaju, i populiste nemoćne čuvare ustava, koji predstavljaju ali ostaju strukturno nemoćni da ostvaruju upravljačku funkciju. Sistemski populisti čine deo upravljačkog mehanizma koji nastavlja da prazni ustavnu demokratiju od njenog izvornog istorijskog i filozofskog smisla. Populiste zakasnele čuvare ustava čine one partije koje na izborima obećavaju vraćanje kolektivne odluke o sudbini zajednice građanima država kojima je ta odluka u nekom trenutku bespovratno oduzeta.

Vikash Kumar vikashjnu.sis@gmail.com

Jawaharlal Nehru University, New Delhi, India

Consolidation of post-civil war democracy in Liberia: Implications for reconciliation and reconstruction

Ethnicity is an integral part of African society and it shapes economy and political structure. In Africa, ethnicity provides security perception, common history and culture, common language for communication and common vision. Modern Liberia was found by free American slaves in 1847. There are many ethnic groups in Liberia such as Krahn, Kpelle, Bassa, Kru, Mandingo, Mano, Konneh, Gio and other smaller groups. The ethnic conflict in Liberia is deep rooted between Americo-Liberians and indigenous Liberians. The Indigenous Liberians, who had been denied all social, political and economic freedom and other civil rights in independent Liberia became unhappy with new political arrangements and wanted to ensure inclusive political and economic affairs of the country. The small groups of Americo-Liberians held power until 1989 when Charles Taylor led National Patriotic Front of Liberia to oust the repressive regime of president Samuel Doe. But the demise of Americo-Liberians regime failed to bring peace and stable democratic government. The conflict started between Prince Yormie Johnson and Charles Taylor for the control of political power and it resulted in seven years of civil wars. Since 1989, Liberia has been engulfed in civil war due to ethnic division, corrupt political system and economic mismanagement. The civil war has led to increased social unrest, internal displacement, economic slowdown and political instability. In this civil war Charles Taylor succeeded and he became president in 1997 through elections but Taylor's regime failed to end the violence. Under the Taylor's regime social unrest and ethnic conflict escalated between 1997 and 2003. In 2005, the first presidential election was conducted after fifteen years of a hideous civil war in Liberia. In this election Ellen Johnson Sirleaf had been elected and became first women president of any African country. A legitimate democratic mandate has provided the basis for the new Liberian government to improve the reconstruction and reconciliation process. President Sirleaf's twelve-year rule cemented peace and transformed authoritarian into democratic political structure. In the 2017 presidential election, former soccer star George Manneh Weah's victory as a president consolidates post-civil war democracy. This is the first democratic transfer of power in Liberia since 1944. Liberia has consolidated

democracy through UN Mission in Liberia, decentralization of government, justice and security reform, local participation in management of natural resources and decision making, national reconciliation, diversification and recovery of economy, impartiality of judiciary, independent national election commission, smooth political transition, civil society, youth leadership, iconic star leadership and extensive number of women participation in elections. This paper examines instruments and mechanism for the restoration of peace and consolidation of democracy in post-civil war Liberia.

Jelena Lončar loncar.jelena@gmail.com
Faculty of Political Sciences, University of Belgrade

Constitutional constructions of minorities in the Balkans: the politics of naming

In the course of the Yugoslav wars and in their aftermath, ethnicity and self-determination have become prominent and virtually unassailable political values. Ethnic identity has become such an important political resource that it has come to be accepted that the notion means something in and of itself and that people ought to act on its terms. This is also a rationale behind the constitutional guarantees of special rights for particular ethnic groups. Similarly, by focusing on the success of the constitutional design in securing peace and stability, much of the existing literature, perhaps unintentionally, perceives ethnic identities as natural things in the world. In contrast, I argue that ethnic groups are also constructed through the specific language used in these documents. This paper explores how the constitutions of the Balkan states use naming in order to construct ethnic groups and their identities. The politics of naming is important as it sends a message about the ways ethnic groups are and should be treated. Furthermore, it affects at least partly the ways members of minority groups see themselves and their place in the society.

Katarina Lončarević katarina.loncarevic@fpm.bg.ac.rs
Faculty of Political Sciences, University of Belgrade

Fighting against the “sea of inequality”: Why the US women need the Equal Rights Amendment in the 21st Century

On May 30th 2018, the state of Illinois ratified the Equal Rights Amendment (ERA) becoming the 37th state to do so. In the aftermath of #MeToo movement, the ERA ratification by Illinois has brought about a new wave of enthusiasm among women's and human rights activists across the US. The fact that the ratification came 36 years too late (the deadline for ratification expired in 1982) for feminist scholars and activists although a legal obstacle, does not mean that the ERA is “dead” because there are some legal tools which can be invoked. The paper analyzes arguments made by feminist legal scholars that despite the general public impression that the Fourteenth Amendment Equal Protection Clause and Title VII of the Civil Rights Act of 1964 guarantee against discrimination, two major issues women face today can be, if ERA is correctly interpreted, addressed, and those were not central to the earlier ERA discussions: violence against women and economic inequality. The equality of women is not enshrined in the US Constitution, which means that without ERA, it is merely, as feminist scholars argue, a matter of legal interpretation. ERA could expand legal protections for women beyond employment and education, and sex equality, as argued by Catherine MacKinnon, should appear in the Constitution “as a general principle, ... as overarching constitutive norm” that cannot be given or taken at any time. The story about ERA is not only about the US legal system and the US Constitution, but also about the feminist movement, described by many “as the largest social movement in the US history”. This paper critically analyzes, in addition, the contribution of the feminist movement to the discussions about ERA and the important role it plays in the current fight for equality of women in the US.

Alpar Lošonc alpar@uns.ac.rs
Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad

Depolitizacija ustavnosti: uticaj ordoliberalizma na sadašnje razumevanje ustavnosti

Nemački ordoliberalizam je snažno uticao na strateške okvire nastajajuće EU; to se može dokazati mnogobrojnim uticajima koje je dotična orijentacija razvijala tokom decenija posle II svetskog rata. Nije reč o antikvarnom interesu, štaviše, može se pokazati da ordoliberalizam bitno formira samorazumevanje EU tokom krize 2008. godine; krizna tehnokratija se umnogome oslanjala na preskripcije ordoliberalnog tipa. Naročito se može demonstrirati da je aktuelna nemačka politika sledila ordoliberalne zamisli i shodno njenoj poziciji u sklopovima EU dolazimo do konkluzije da ordoliberalizam snažno utiče na formiranje i sadašnje politike EU. Najbitnije da ordoliberalizam sa preinačenjem smisla i značenja “poretka” realizuje rekonceptualizaciju razumevanja ustavnosti na osnovu retematizacije odnosa između prava/ekonomije/politike. Ordoliberali govore o “ekonomskoj ustavnosti”, oni sugerišu snažnu vezu ordo-ekonomije i prava što podrazumeva i promenu srazmera u nizu politika/ekonomija/pravo. Tretirajući “ekonomsku konstitutivnost” kao metaokvir za delovanje EU ordoliberali konkurišu sa drugačijim konceptima podrazumevajući i takve koncepte kao što je poznati ustavni patriotizam itd. Naša pretpostavka je da se time realizuje izvesna vrsta depolitizacije u razumevanju ustavnosti sa odgovarajućim posledicama. No, problem je u tome da se ekonomska konstitutivnost mogla legitimisati čak i u slučaju mnogo puta pominjanih problema povodom demokratije u odnosu na “inpute”, jer je postojala funkcionalnost “outputa”. Ali, krizne tendencije su unele neizvesnost u odnosu na ovakva razmišljanja, jer se deficiti demokratije ne mogu korigovati orijentacijom na uspešne outpute. Utoliko, ordoliberalizam za današnji EU otvara i teorijsku problematiku, kao i pitanja u pogledu postkrizne demokratije. Najzad, ne treba zaboraviti implicitne uticaje ordoliberalizma i na razumevanje ustavnosti u istočnom i srednjem delu Evrope. Koje su posledice depolitizacije ustavnosti za ovaj deo Evrope? Time se bavi moje izlaganje.

Elena Makarova elemak96@yandex.ru

Lomonosov Moscow State University, Russia

Direct communication of president and the people in Russia: populist technology or institutional innovation?

“Live broadcast with President” is a specific format of communication developed in Russia. It implies that President answers any questions citizens ask him on the air. The first broadcast took place in 2001. Since then significance and popularity of the program have been growing constantly. The aim of this project is a twofold. On the one hand, it is specific way of interaction between government and society. In this sense, “Live broadcast with President” is a democratic instrument. However, the constructive dialogue could not be formed with the usage of this instrument because problems and questions raised do not reflect worries and needs of society. The reason is that citizens formulate their problems on the assumption of their individual interest. Hence consolidation of society does not take place. On the other hand, “Live broadcast with President” can be treated as a peculiar media event (Dayan & Katz, 1994). This media event contributes to positive image of President which is extremely important in terms of public trust and solidarity. President presents a symbol of national unity. What is more, the fact that broadcast is widely covered by press promotes common social agenda. Consequently, “Live broadcast with President” can be analyzed as a specific mediatized ritual (Cottle, 2006) as this program poses most features of it. The technological maintenance of the broadcast is changing over time. It is due to both natural process of technological development and emerging social trends. For example, in 2018 social networks were used as platforms where questions were collected. What is more, Skype-type technology allowed officials comment questions and President’s remarks on the air. This innovation is particularly important because it shows operation of public administration system to public. Nevertheless, it contributes to positive image of President and neutral or negative image of other officials. “Live broadcast with President” usually reflects political and socio-economic situation in the country. Thus, analysis of its content allows making some valuable conclusions. Firstly, President’s speech represents elements of state symbolic policy. For example, in 2017 he has often repeated the word “patriotism”. Secondly, questions asked reveal public mood and public attitude to particular issues. It is especially interesting concerning the fact that questions sent are shown without any censorship. Thirdly, President’s answers give clue to the understanding of state

policy and government's plans. "Live broadcast with President" supports existing political culture in Russia. The main feature of this culture is high role of the head of the state. What is more, the head of the state is perceived as a Father who provides society with public goods. It leads to archaization of governance and encourages lack of institutional ground. However, "Live broadcast with President" is innovative format that promotes application of modern technologies in public administration.

Dušan Marković dusan.markovic@fpn.bg.ac.rs

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Iskustva parlamentarnog sistema francuske Četvrte Republike

U radu se govori o funkcionisanju parlamentarnog sistema za vreme Četvrte Republike u Francuskoj i o nastojanjima da se pronađe mera demokratičnosti sistema u okvirima koje je nametala krhkost institucija. Iskustva Četvrte Republike se posmatraju komparativno, u odnosu na nasleđe Treće i promene koje je donela Peta, a pozicija parlamenta je stavljena u kontekst političkog života. U radu se pokazuje da su kompromisi koji su napravljeni prilikom osnivanja Četvrte Republike i usađeni u njene temelje ostali faktor nestabilnosti političkog sistema, naročito u situaciji kad se u donjem domu parlamenta nije mogla iskristalisati jasna većina. Četvrta Republika je ustrojena pod velikim uticajem levičarskih koncepcija, koje su insistirale na premoći parlamenta, sledeći logiku demokratije, ali i baštineći francusko simboličko revolucionarno nasleđe, u kom je zakonodavno telo imalo centralnu ulogu. To je bio logičan nastavak tradicije iskovane krajem XIX veka, kada se francusko javno mnjenje i kultura sećanja definitivno opredeljuju za republiku, kojoj nije svojstvena lična vlast, već kolektivna. Kao predmet analize ovog rada naročitu ulogu imaju onovremene kritike koje su sistemu Četvrte Republike bile upućivane i s leva i s desna; kritike koje su dobile novu dimenziju nakon što je ona srušena i uspostavljen režim generala de Gola. Međutim, problematika parlamentarizma u Francuskoj ostaje predmet večno žive diskusije, u kojoj nasleđe Četvrte Republike predstavlja samo jedno od mnogobrojnih istorijskih iskustava.

Suzana Mihajlović Babić suzana.mihajlovic@fpn.bg.ac.rs

Marina Pantelić marina.pantelic@fpn.bg.ac.rs

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Socijalne reforme u postkomunističkim državama – tri decenije tranzicije socijalnog modela u Republici Srbiji

Nakon sloma komunizma u Centralnoj i Istočnoj Evropi između 1989. i 1991. godine, u bivšim komunističkim državama započet je proces opsežne ekonomske, socijalne i političke tranzicije. Razvoj slobodnog tržišta i demokratije u ovim zemljama, rezultirao je, između ostalog, i promenama koje su za cilj imale modernizaciju nacionalnih sistema socijalne sigurnosti. Reforma sistema socijalne sigurnosti u zemljama bivšeg komunističkog bloka kretala se u pravcu koji nije bilo moguće odrediti u okvirima Esping-Andersonove tipologije režima država blagostanja, čime su stvoreni preduslovi za izgradnju posebnog socijalnog modela država u tranziciji, odnosno istočnoevropskog socijalnog modela. Polazeći od stava da su države bivšeg komunističkog bloka izrazito divergentno reformisale svoje sisteme socijalne sigurnosti, kao i uz ograničeno uvažavanje *path dependency* teorije u ovim reformama, predmet ovog rada jesu karakteristike aktuelnog socijalnog modela u Republici Srbiji i faktori koji su doprineli njegovom kreiranju. Nastojeći da ukažu na karakteristike i faktore razvoja socijalnog modela, autori će u radu pokušati da odgovore na nekoliko ključnih pitanja: koji model države blagostanja je zastupljen u Republici Srbiji nakon tri decenije tranzicionog procesa, koji su faktori uticali na kreiranje aktuelnog socijalnog modela i na koji način? Ciljevi rada se mogu sumirati kao: deskripcija reforme socijalnih prava u Republici Srbiji od devedesetih godina 20. veka do danas; deskripcija karakteristika socijalnog modela; detekcija uticaja spoljašnjih i unutrašnjih faktora na proces socijalne reforme. U radu će biti korišćena ideaciona i institucionalna argumentacija kojima se nastoje objasniti postepeni ideološki zaokreti u kreiranju programa sistema socijalne sigurnosti, dok se istraživanje zasniva na analizi sadržaja dokumenata. Zaključna razmatranja pokazaće da socijalni model Republike Srbije predstavlja kombinaciju svih socijalnih modela, uz izraženije elemente

korporativnog socijalnog modela usled karakteristika sistema socijalnog osiguranja i uticaja evropskog integracionog procesa, kao i sve prisutnije elemente liberalnog socijalnog modela koji se razvijaju pod uticajem transnacionalnih monetarnih institucija.

Ana Milojević ana.milojevic@fpn.bg.ac.rs

Kristina Malešević kristina.malesevic@fpn.bg.ac.rs

Aleksandra Krstić aleksandra.krstic@fpn.bg.ac.rs

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Uokviravanje izbegličke krize u medijima u Srbiji od 2015. do 2017. godine

Izbeglička kriza koja je zahvatila Evropu tokom 2015. godine proučavana je iz mnoštva različitih perspektiva, ali je većina autora saglasna oko međusobne uslovljenosti medijske reprezentacije i javnog i političkog diskursa o krizi. Skorija istraživanja, koja razmatraju kako mediji vizuelno predstavljaju (Chouliaraki & Stolic, 2017), reprezentuju (Franquet Dos Santos Silva & Brurås, 2018) ili uokviruju (Caviedes, 2015) evropsku izbegličku krizu, pokazuju da su diskursi o krizi oblikovani političkim agendama, odnosno prepoznatljiva je politizacija i medijatizacija migracija (Krzyżanowski et al., 2018). Cilj ovog rada je da produbi razumevanje trendova medijatizacije i politizacije migracija kroz analizu medijskog uokviravanja izbegličke krize u Srbiji. Analiza će obuhvatiti izveštavanje šest dnevnih novina i četiri nacionalne TV stanice u periodu od 2015. do 2017. godine. Na osnovu preliminarnog uvida u medijski sadržaj, kao i prethodna istraživanja uokviravanja kriza (Benson & Wood, 2015; Kim et al., 2011), ova analiza obuhvata tri generalna okvira: identifikovanje problema koje izaziva kretanje izbeglica (za politički sistem, društvo ili same izbeglice), sagledavanje uzroka migracija ljudi (predstavljanje razloga za izbeglištvo kao legitimnih ili nelegitimnih) i okvir rešenja (razlikujući humane od defanzivnih mera za otklanjanje problema). Uz okvire „problema“ i „rešenja“ u radu se utvrđuje i da li se okvir vezuje za inostrane ili aktere iz Srbije. Rezultati pokazuju da se „legitimne“ izbeglice dominantno uokviruju kao problem za strane političke sisteme i društva, koja uvode defanzivne mere, dok je odgovor Srbije na krizu predstavljen kao veoma human. Ovakvo kontrastiranje „dobrog“ unutrašnjeg naspram „lošeg“ spoljnog upravljanja krizom, može se tumačiti kao pokušaj marginalizovanja alternativnih okvira i izbegavanje analize političkih posledica izbegličke krize u Srbiji.

Nikola Mladenović nikolamlad@yahoo.com

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Evropeizacija, demokratizacija i otpori: ponovni osvrt na iskustvo Srbije na osnovu pristupa racionalnog izbora

U skorašnjoj literaturi je uspostavljena veza između demokratizacije i evropeizacije zemalja Istočne Evrope. Evropeizacija iziskuje adaptacije koje država treba da učini i u odnosu na koje postoje otpori. Što je niži demokratski kvalitet države, to su manje šanse da će pristati da ih učini. Sa demokratskim snagama na vlasti, legitimnost evropskih normi nije upitna, a evropska politika uslovljavanja fiksira demokratske promene. Ono što može da omete proces evropeizacije je smena proreformskih i antireformskih grupa na vlasti. Kako onda objasniti nekonzistentan pristup evropeizaciji u Srbiji, obrazac „kreni–stani“, nakon zbacivanja Miloševića i ustoličenja prodemokratskih snaga? Sve demokratske vlade su predstavljale kao veoma važne proevropske korake. Tradicionalno objašnjenje koje bi racionalan pristup predložio bilo bi da nadmetanje i smena na vlasti proevropskih i antievropskih grupa odvlači zemlju u različitim pravcima, što ne pomaže razumevanje slučaja Srbije. Do sada je pomenuti obrazac pripisivan nesposobnosti političkih elita u Srbiji da formulišu strategije koje bi promovisale proevropske vrednosti, njihovim nedostatkom volje, hrabrosti i kapaciteta. Međutim, kreni–stani ponašanje vlasti može da bude posledica racionalnih kalkulacija aktera. Već je poznato da je centralno pozicioniranje optimalno sa stanovišta težnje stranaka ka osvajanju vlasti. Stranke u Srbiji su takođe težile centru, a udaljavale su se samo u „dovoljnoj meri“ i onda kada bi im EU ograničila izvodljive pozicije. Ovo može da bude potkrepljeno primerom svesnih odlaganja proevropskih mera sa kraja 2008. godine. Vlasti u Srbiji su tada izrazile protivljenje rekonfigurisanju Unmika i uvođenju Euleksa. Nakon što je postalo izvesno da će misije Euleksa biti, čak i bez sankcije

UN-a, Srbija ga je prihvatila. Ovo je bilo nevoljno udaljavanje vlasti od centra, na račun deklarirane prokosovske politike. Istovremeno, vlada je namerno izbegavala dalje činjenje pripremljenih proevropskih mera, kako se ne bi dodatno udaljila od centra. Ona je odlagala pripremljene proevropske zakone i najavljivala njihovo usvajanje u sledejućoj godini.

Nikola Mlađenović nmladjenovic@yahoo.com

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Konstitucija populizma i javna sfera: paradoks razlikovanja opšteg i javnog interesa

Demokratija podrazumijeva međusobno uravnotežavanje civilnog društva, tržišta i države. Današnji disbalans ima svoj odraz u redefiniciji opšteg interesa (SAD: Kelo v. New London). U Srbiji, zakoni o eksproprijaciji i Beogradu na vodi spominju samo javni interes. Ustav – opšti i javni. Zakon o elektronskim medijima javne servise upućuje na opšti, a komercijalne medije na javni interes. Da li su u pitanju sinonimi ili se u praksi rekonstruiše razlika između opšteg dobra i javnog interesa? Ograničavanje vlasničkog prava u javnom je interesu iako je opšta korist indirektna. Eksproprijacijom se imovina koristi za izgradnju komercijalno-stambenih objekata, ne javnog dobra (nedeljivost /opštedostupnost). Univerzalnost se simulira od strane udruženih privatnih interesa. Habermas upućuje na postojanje više javnosti i definicija javnog interesa, na pluralizam shvatanja dobra i sučeljavanje mišljenja. Budući da korporacije ograničavaju slobodu štampa (Fridrih 1996: 127), „javni interes“ koji mediji štite često je partikularistički interes jedne specifične javnosti. Izostaje momenat „socijetalnog konstitucionalizma“ – asocijativne podstrukture koja učestvuje u konfliktnom procesu formiranja volje (Ofe 1999). Naspram pragmatičkog imperativa za dijaloškom legitimacijom stoji samo aklamacija medijski proizvedenog „javnog interesa“. Javnost ne utvrđuje javni interes, koji izražava populistički oblik teleološkog utilitarizma (Rols). Pravna država usmjerena je na postizanje ravnoteže moći i interesa. Liberalna javna sfera bila je poprište sukoba autoriteta i publiciteta, spona između parlamenta i tržišta. Sada se društveno-ekonomska pravila formiraju bez pomenutog sociopolitičkog antagonizma. Medijativizovana javnost proizvodi jednodimenzionalni „interes“ supstancijalno različit od opšteg. No, problem nije u partikularizmu nego sinegdohi: uži pojam zamjenjuje širi. Prostorni plan beogradskog projekta najavljuje „vizionarski princip... transparentno angažovanje ličnih interesa“. Konflijacija opšteg i distorziranog javnog interesa paralelna je populističkom izjednačavanju naroda i društva, iako samo artikulacija društvenih interesa može da dovede do opšteg interesa. Umjesto toga, kontradikcije se medijski premošćavaju i jedna javnost konstruiše kao univerzalna. Deficit opšteg interesa i simulacija javnog interesa pokazuju se kao osnova systemske proizvodnje populizma.

Qani Nuhiu qani.nuhiu@unite.edu.mk

Univerzitet u Tetovu

Transformacija izbornog sistema Republike Makedonije od većinskog u proporcionalni izborni sistem

Autor obrađuje pitanje izbora kao demokratske metode uspostave predstavničkih organa naroda, izražavanje političke volje birača i izbornih sistema kao normativnog i institucionanog načina pretvaranja glasova birača u mandate. Rad se fokusira na analizu ključnih elemenata i primene većinskog izbornog sistema u Republici Makedoniji od 1990. do 1998. godine; „paralelnog“ ili „kombinovanog“ izbornog sistema za raspodelu poslaničkih mandata od 1998. godine; i proporcionalnog izbornog sistema od 2002. do danas; . Takođe, rad obuhvata analizu efekata promene modela izbornog sistema i uticaj na političke i društvene procese i izgradnju demokratije u Makedoniji, odnosno da li je ta promena faktor unapređenja ili faktor regressa kada je reč o demokratizaciji društva i institucija sistema. Sama promena modela izbornog sistema u konkretnom slučaju znači smanjenje uticaja građana (birača) i povećanje uticaja političkih stranaka na izbor političkih predstavnika. Uticaj izbornog sistema na demokratizaciju odnosa u društvu, demokratiju uopšte i stranačku konfiguraciju političke scene. U fokusu pažnje autora takođe su i pravci mogućeg reformisanja i daljnjeg oblikovanja izbornog sistema Republike Makedonije.

Slaviša Orlović slavisaorlovic@yahoo.com

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Protestna politika i društveni rascep establišment – antiestablišment

Kada demokratske institucije nisu u stanju da obezbede građanima privatnu slobodu i autonomiju, ograničenje i odgovorno ponašanje vlasti, pružanje usluga i javno dobro, građani se samoorganizuju i odupiru, iskazuju revolt, organizuju protest i pružaju otpor takvim vlastima. Oni zagovaraju učestovavanje bez predstavljanja. Imamo revolucionarne pokrete, ali ne i revolucionarne ishode. Protestni pokreti zaobilaze etablirane političke partije, ne veruju glavnim medijima, odbijaju da priznaju bilo kakvo vođstvo i odbacuju sve formalne organizacije, oslanjajući se umesto toga na internet i lokalne skupštine za potrebe kolektivne debate i odlučivanja (Ivan Krastev). Oni su danas idejno slabiji nego ranije, ali su bolje umreženi zahvaljujući novim medijima i novim tehnologijama, pre svega internetu i društvenim mrežama. Više se bore za kozmetičke nego za radikalne društvene promene, više za rekonstrukciju nego za alternaciju sistema. Umreženi društveni pokreti su deo umreženog društva (*network society*), „mreže besa i nade“ (Manuel Castels). Talas protesta i pokreta poslednjih nekoliko godina ima različite forme, ciljeve, i oblike, ali svi oni osporavaju *status quo* (Nenad Dimitrijević). Danas i političke partije mobilišu svoje pristalice na novoj liniji društvenih podela (rascepa). To je linija rascepa establišment – antiestablišment. Duž te linije profilisu se politički kriterijumi „mi“ versus „oni“. Na jednoj strani su okoštale političke institucije koje nisu u stanju da artikulišu interese i zahteve građana i da isporuče očekivane rezultate. Njih su iscrpele i ispile ustajale političke elite koje su apsorbirane od sistema i blokiraju dotok svežih ideja, kadrova i svežeg vazduha. Oni simbolizuju i predstavljaju establišment koji je sinonim za političke elite i institucije. Okrenule su građane i prema onom što simbolizuje Brisel i prema nacionalnim vladama. To je demokratija odbijanja, demokratija nepristajanja, demokratija otpora. Građani žive u simulaciji *on line* plebiscita, dok elita spokojno jaše na vlasti gledajući kako jedni uživaju u performansima a drugi u rijalitetima. Pred političkom naukom je novi izazov da ove fenomene objasni.

Marijana Pajvančić marijana.pajvancic@gmail.com

Pravni fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

Konstitucionalizacija principa održivog razvoja

Fokus u ovom prilogu je konstitucionalizacija principa održivog razvoja kao temeljnog ustavnog principa, jednako značajnog kao i princip vladavine prava i princip socijalne pravde. Pitanje na koje u ovom prilogu želimo da odgovorimo je da li iskustva komparativne ustavnosti govore u prilog konstitucionalizaciji principa održivog razvoja. Konstitucionalizacija prava na zdrav život i zdravu životnu sredinu, ekoloških i sa njima povezanih prava je novija pojava u savremenoj ustavnosti. Kao što su socijalno ekonomska prava, koja danas garantuje veliki broj ustava, bila svojevrsni novum u ustavnosti u prvoj polovini XX veka, tako je konstitucionalizacija prava koja pripadaju četvrtoj generaciji novum u savremenoj ustavnosti. Stoga ne čudi što se ustavna rešenja u komparativnoj ustavnosti značajno razlikuju. O tome govori nekoliko osnovnih pokazatelja: pristup ustavnoj regulativi (kontekst osnovnih ljudskih prava ili obaveza države); način na koji ustavi definišu prava (pravo na održivi razvoj kao odgovornost prema budućim generacijama, pravo na zdrav život, zdrava životna sredina, ekološka prava, pravo na informisanje o stanju životne sredine, odgovornost za štetu nanetu životnoj sredini) obim (blanketne ili konkretne ustavne norme) i sadržaj ustavne regulative (kvalitet i obim garancija, preciziranje prava i obaveza i dr.) i dr. Možda razloge tom „lutanju“ ustavne regulative treba tražiti i u činjenici da su ove odredbe našle svoje mesto u ustavima pod uticajem međunarodnih izvora prava u kojima još uvek nisu izgrađeni i oblikovani čvrsti standardi za pravno regulisanje ovih pitanja u međunarodnim konvencijama koje pravno obavezuju države potpisnice, već se oni postepeno oblikuju u međunarodnim dokumentima strateške prirode (strategije, akcioni planovi) koji samo posredno utiču na oblikovanje pravnih standarda. Rešenja u komparativnoj ustavnosti su po sadržini i obuhvatu različita, sistematizovana su u različitim poglavljima ustava (ljudska prava, distribucija nadležnosti vezanih za pravo na zdravu životnu sredinu i oblasti koje su relevantne za životnu sredinu između različitih nivoa vlasti i dr.), kreću se u rasponu od blanketnih normi (svako ima

pravo ili svako ima dužnost) do pokušaja da se odgovornost za zaštitu definišu eksplicitno kao obaveza javnih vlasti ili barem zajednička obaveza vlasti i građana, eksplicitno se u ustavu navode različiti prirodni resursi značajni za zdravu životnu sredinu i održivi razvoj, regulišu se konsekvence koje primena principa održivog razvoja ima na svojinske režime, preduzetništvo, privređivanje (ograničenja ovih prava, posebni režimi korišćenja ovih resursa i dr.). Sve to govori da u ovoj oblasti još uvek nisu oblikovani čvrsti ustavni standardi, kao i da ova materija još uvek traga za svojim pravim mestom u ustavnoj regulativi i ustavnoj sistematici.

Dorđe Pavićević djordje.pavicevic@fpm.bg.ac.rs
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Pravni i politički konstitucionalizam bez demokratije: ustavne rasprave o podeli vlasti u Srbiji

Rasprave o izmenama ustava u Srbiji obeležila je oštra podela između vlade i predstavnika pravne struke u pogledu statusa sudstva i sudija. Ove rasprave na nenameravan i pervertiran način upotrebljavaju argumentaciju iz velike teorijske rasprave između političkih i pravnih konstitucionalista. Prvi se protive jačanju uloge neizabranih tela, uključujući sudstvo, u regulisanju političkog procesa i njihovom uzurpiranju ovlašćenja legitimnih organa vlasti a zalažu se za jaču ulogu za aktivniju ulogu demokratski izabranog zakonodavstva. Ova koncepcija konstitucionalizma ponekad se naziva i radikalni ili demokratski konstitucionalizam jer, uz određene korekcije, veruje u vladavinu većine i vrednost većinskog pravila odlučivanja. Pravni konstitucionalizam naglasak stavlja na vladavinu prava koja je brana od arbitrarnosti i korumpiranosti vlasti i naglasak stavlja na nezavisnu sudsku zaštitu ustavnosti. Uz neke dodatke, ova koncepcija odgovara klasičnom liberalnom konstitucionalizmu. Neslaganja postoje u vezi podele posla unutar dela ustava koji se tiče zaštite individualni i kolektivnih prava i dela ustava koji se tiče demokratske legitimacije i načina organizacije vlasti. Za političke konstitucionaliste pravni konstitucionalizam previše ograničava kapacitet građana da se samoorganizuju i kolektivno deluju i vodi do deformacije demokratije. Za pravne konstitucionaliste politički konstitucionalizam počiva na opasnim pretpostavkama o vrednosti većinskog odlučivanja koje može voditi do ugrožavanja prava i korumpirane vlasti. U raspravama o ustavnom položaju sudstva u amandmanima na Ustav Srbije iskristalisale su se ove dve pozicije. Dok predstavnici vlasti ističu svoju izbornu legitimaciju i naglašavaju da je nezavisnost sudstva fikcija koja daje predstavnicima pravosuđe veliku moć bez legitimacije, pravnička udruženja ističu da mešanje politike u pravosuđe narušava osnovne postulate podele vlasti. U izlaganju će biti detaljnije analizirane ove dve pozicije sa ciljem da se pokaže kako teorijske manjkavosti ove dve pozicije mogu dobiti karikaturlan oblik u kontekstu društva bez razvijenih demokratskih institucija i sa nejasnom podelom rada između prava i politike. Najpoznatiji primer koji to pokazuje jeste predlog o načinu izbora sudija i tužilaca, ali su rečite i odredbe koje govore o „uzajamnoj kontroli“ pravosuđa i političkih izabranih organa ili rasprava o ujednačavanju sudske prakse. Sve ovo govori o narušavanju tradicionalnog koncepta podele vlasti, ali ne u pravcu njegove veće demokratizacije, kako to politički konstitucionalisti priželjkuju, nego u pravcu zloupotrebe pravnog konstitucionalizma i građenja pravne osnove za preuzimanje kontrole svih grana vlasti iz jednog centra.

Dejan Pavlović dejan.pavlovic@fpm.bg.ac.rs
Faculty of Political Sciences, University of Belgrade

Constitutional barriers against the human rights erosion

If there is something worth retaining from the contemporary Serbian constitution, future drafters should consider fundamental principles on human rights provided in Articles 18-22. *De lege lata* and *de lege ferenda* met in provisions guaranteeing direct implementation of human and minority rights, judicial interpretation in favor of democratic society values and valid international standards, limited restriction of human rights, preservation of the attained level of human and minority rights, prohibition of direct and indirect discrimination, and domestic and international judicial protection of the guaranteed rights and freedoms. These valuable provisions must be the starting point of any public debate on constitutional change, and there must be some bold proofs provided if drafters intend to

depart from the existing solutions. It goes without saying that independence of judiciary is precondition for the effective implementation of the guarantees. The novelties, such as the ombudsman in the 2006 constitution, may be introduced if they add value to the overall protection. Constitution is a promise to citizens. It is equally important to have certain substance in the promise and to have proper mechanism for its enforcement. This paper seeks for the best solutions for the Republic of Serbia in both areas.

Dušan Pavlović dusan.pavlovic@mac.com

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Institucionalni dizajn za kontrolu rasipničke potrošnje

Tekst utvrđuje na koji način je moguće institucionalnim dizajnom ograničiti rasipničku javnu potrošnju. Rasipnička javna potrošnja se definiše kao: potrošnja na budžetske projekte koji nisu usmereni na ispravljanje tržišnih felera (javna dobra, eksternalije, informaciona asimetrija), potrošnja na duple projekte (tj. projekte koji su već pokriveni drugim projektima), netransparentna potrošnja (projekti čiji ugovori nisu dostupni javnosti), te kao potrošnja koja ne proizilazi iz zvaničnih *policy* dokumenata države ili opštine. Tekst zaključuje diskusija o tome da li bi rasipnička potrošnja trebalo da se reguliše ustavom i zakonima.

Jelena Pejić jelenapejic.do@hotmail.com

Faculty of Political Sciences, University of Belgrade

Constitutional design of national security systems in the 21st century

The relationship between constitutions and security is insufficiently explored in both Serbian and foreign academic literature. Constitutions of most countries were drafted and adopted in an era when security was perceived rather narrowly, in a state-centric approach that focused on defense from military threats. The armed forces safeguarded survival of the state and thus necessarily became part of constitutional texts. In the meantime, we have witnessed both widening and deepening of the security concept, as well as widening of the constitutional matter. Learning from their own grave experience and wishing to break off with the past, postauthoritarian and postconflict societies made an effort to build the lost social consensus on new democratic constitutional foundations. Their constitutional design has given, apart from classical issues of horizontal and vertical division of power, special attention to the regulation of the state security apparatus. In authoritarian countries the army, police and security services had been misused to keep the regime afloat against the rights and freedoms of their citizens; in postconflict states it was necessary to consolidate security forces of the previously belligerent parties. Serbia hasn't comprehensively dealt with unpalatable past of its security apparatus, but rather regulated its accountability and democratic civilian control in a legal patchwork. Amidst democratic backsliding, the constitutional regulation of the national security system could help to constrain unchecked political power. An analysis of more than sixty constitutions show that, even though they remain a minority, the number of constitutions regulating the army as well as other security actors is rising. Some even dedicate a special chapter to the security sector. This confirms that even justified secrecy cannot exempt the powerholders from being held accountable for the use of the state force, especially having in mind that they usually rely on limitations of the fundamental rights and freedoms, or even derogate from them (in states of exception).

Tijana Perić Diligenski peric.tijana@yahoo.com

Institut za političke studije, Beograd

Politička korupcija i klijentelizam - per genus et differentiam

Predmet izlaganja je iznalaženje kauzalnog nekusa, konceptualne srodnosti i tačaka razmimoilaženja između političke korupcije i klijentelizma kao dve forme političke patologije i neformalnih institucionalnih aranžmana. Neretko se koncept političke korupcije povezuje sa klijentelizmom jer oba fenomena podrazumevaju zloupotrebu javnih resursa u privatne svrhe i pojavljuju se u istom ambijentu - u državama sa slabim demokratskim institucijama, kratkom demokratskom istorijom i

izraženim državnim intervencionizmom u sferi ekonomije. Između ova dva fenomena ne postoji znak jednakosti i pozitivna korelacija. Mnoge forme klijentalizma su istovremeno i oblik korupcije, poput pogodovanja pri zapošljavanju i kupovine glasova. Postoje i oblici klijentalizma koji nisu ipso facto korupcija (situacije kada patroni kvalifikovane partije ili glasače snabdevaju korisnim informacijama kako bi zadobili njihovu lojalnost). Klijentalizam kreira političku strukturu koja podstiče koruptivne aranžmane jer političare i birokrate snabdeva diskrecionim ovlašćenjem u domenu alokacije resursa i programa uz minimalni nadzor javnosti. Na taj način klijentalizam stvara podsticaje za političare da se odupru reformama koje bi povećale transparentnost i odgovornost i istovremeno ojačale vladavinu prava. Prema uverenju autora ovih redova, u čitavoj Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi korupcija je strukturalna, u smislu formiranja klijentalističke društvene strukture. Ta struktura se nakalemila na prethodnu bazu komunističke nomenklature što je rezultiralo institucionalizacijom i normalizacijom (prihvatanjem) klijentalizma i korupcije. Klijentalizam kao sofisticirana mreža odnosa patron - klijent kroz koje pokrovitelji odobravaju usluge, položaje i javnu podršku svojim klijentima u zamenu za materijalnu i političku podršku je jedna od glavnih karakteristika i neopatrimonijalnih režima. Ove klijentalističke „mreže reciprociteta“ ili „mreže interakcije“ koriste patroni na različitim nivoima da bi dobili podršku kroz izvlačenje i distribuciju bogatstva i prestiža, formirajući piramidu društvene diferencijacije.

Natalija Perišić natalija.perisic@fpn.bg.ac.rs

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Socijalne reforme u Srbiji – perspektiva starijih građana

Socijalne reforme u Srbiji u poslednje tri decenije odlikuju se uopšteno distanciranjem od prethodno široko proklamovanih socijalnih prava i uvođenjem sve striktnijih uslova za pristup socijalnim naknadama i uslugama. Izuzetno pristupa, i drugi važni elementi, poput visine naknada i kvaliteta usluga, pokazuju brojne kontroverze, sa stanovišta ishoda – socijalne pravde koja se ustavno garantuje građanima Srbije. Politike kojima se reguliše položaj starih, i to one koje se direktno, ali i indirektno odnose na njih, bile su, kao što jesu i dalje, jedan od segmenata paradigmatičkih transformacija. Pre svega, ove reforme odnosile su se na izuzetno veliki broj građana – broj starih u Srbiji je nakon 2010. godine veći od broja dece i mladih, kao i što se kontinuirano uvećava. Navedeno ne implicira da su stari homogena “kategorija”, naprotiv: njihove potrebe i položaji izuzetno su diverzifikovani. Međutim, u ovom predlogu, fokus će biti na sličnostima među starima i na onome što se njima garantuje i/ili ne garantuje kao građanima. Izuzetno veliki procenat starih u Srbiji (oko 85%) jesu korisnici penzijskih naknada, koje su bile konstantno pod reformskim pritiscima. Penzijske reforme kreirale su negativne izazove za materijalnu sigurnost penzionera, koja se paradoksalno, takođe decidno ustavno garantuje. Položaj starih koji su izvan penzijskog sistema neuporedivo je nepovoljniji. Njima su na raspolaganju samo naknade iz sistema socijalne pomoći, čiji su iznosi komparativno izuzetno niski i nalaze se ispod zvanično utvrđene linije siromaštva. Uvodni deo rada sačinjavaju razmatranja demografskih promena i odgovora politika na njih u post-socijalističkim zemljama, u kontekstu teorije o transferu politika (*transfer of policy*), nasuprot teoriji o prevođenju politika (*translation of policy*). Nacionalni kontekst predmet je kvalitativne analize, u svrhu uočavanja razloga za prevođenje neadekvatnih politika koje se odnose na starije građane u Srbiji. Fokus analize je dvostruk: proučavaju se politike koje se odnose na stare koji jesu, a zatim na stare koji nisu korisnici penzijskih naknada. Tamo gde je relevantno, fokus je posebno na ženama.

Milan Podunavac milan.podunavac@udg.edu.me

Humanističke studije, Univerzitet Donja Gorica, Podgorica

Republikanizam i konstitucionalizam

Rad je podeljen u tri dela. U prvom delu, analizuje se povezanost liberalizma (konstitucionalizma) i republikanizma u klasičnoj republikanskoj teoriji (Harrington, Glensvil, Sidni itd) i obnova ovoga diskursa u federalističkoj političkoj teoriji. U savremenoj političkoj teoriji analizuje se republikanizacija liberalnog konstitucionalizma o analizuju teorijske o normativne implikacije “pozitivnog

konstitucionalizma”, “demokratskog konstitucionalizma” i “liberalnog republikanizma”. U zaključnom delu izlaže se radikalizovana republikanska koncepcija “političkog konstitucionalizma” i upozorava na domašaj i granice ove koncepcije.

Denis Preshova d.preshova@pf.ukim.edu.mk

University of Cologne, Germany; Iustinianus Primus Faculty of Law, University Ss. Cyril and Methodius, Skopje

The conundrum of hierarchized judiciaries in the Western Balkans and the EU induced judicial reforms

This paper tackles an important issue related to the lack of context-sensitive contextualization of judicial reforms as one of the main weaknesses of EU’s approach towards rule of law promotion in the Western Balkan countries. The absence of adequate detection of deficiencies in the status and functioning of the judiciary in the region has often led to the introduction of less efficient models and instruments very often promoted by the EU. Namely, while the EU has insisted on institutions such as judicial councils in promoting a model of self-governance of judiciary it has somehow overseen the potential internal threats to judicial independence from judicial elites. An important form of manifestation of these internal threats to the judiciaries in the Western Balkans is their deeply hierarchical structure taken over from the previous regime and persistently kept throughout the years. Three main features of the hierarchized judiciary will be analyzed here in light of their influence on the judicial culture and mentality and accordingly on the overall success of EU induced judicial reforms in the region. First, the role of higher judicial instances in their relationship with lower courts. Second, the impact of court presidents on the independence of individual judges. Third, the methods of uniform application of law and their influence in negatively evaluating the work of individual judges. Based on this analysis it will be concluded that while these three features have been widely omitted or underestimated, they have continuously had their share in compromising, directly or indirectly, the success of more comprehensive and groundbreaking reforms within the judiciary. As result of this hierarchy, judicial elites, often linked with political elites, have frequently managed to preserve their position and thus influence the shaping of judicial reforms in a way which would serve their particular interests.

Duško Radosavljević vpans2010@gmail.com

Fakultetu za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić, Univerzitet Union, Vojvođanska politikološka asocijacija

Boško Kovačević subosko@gmail.com

Univerzitet Singidunum, Vojvođanska politikološka asocijacija

Autonomija Vojvodine: od državnosti do besmisla

Autori u tekstu ispituju ustavno-pravni i politički status Vojvodine, respektujući činjenicu da se, skoro 30 godina, Srbija nalazi u procesu traganja za optimalnim ustavnim rešenjima, neophodnim za potrebe njene državne organizacije, uključujući stanje njene objektivno višestruke složenosti. Istovremeno, Vojvodina, koju takođe karakteriše složenost, insistira da se ustavnim rešenjima prizna njen subjektivitet u okviru Srbije – autonomija, sa prerogativima koje autonomiji omogućuju taj status. Ovi procesi, koji su se kretali od državnosti Vojvodine, do njenog skoro potpunog negiranja i besmisla, predmet su naše analize, koja zaziva, da se umesto stanja ustavnog ignorisanja, u Srbiji i Vojvodini uspostavi Ustav, kao mera harmoničnog razvoja, kompatibilan sa evropskim vrednostima i građanskim, multikulturalnim sadržajima.

Adebayo T. Salami adebayosalami2015@gmail.com

Department Of Political Science, Olabisi Onabanjo University, Nigeria

Constitutional Design in Nigeria: Lessons for Recessed Democracies

Without argument and debate, democracy is critical to both human advancement and national development. Everything about human and national progress, it thus appears, revolves around the

context of democratic experimentation. However, there exists a disconnection in the theory and practice of democracy especially in the Third World. The gap no doubt creates problems in the intellectual analysis of what type of democracy that is capable of nurturing and sustaining progress and development. There were, in the political and constitutional history of Nigeria, three attempts conceived, implemented, and mid-wived by the military to write for the country a constitution. What, it is apt to ask, has the Nigerian experience provided to the world? Again, what in clear, specific terms can other countries of the world where democracy has recessed benefit from the Nigerian experience and lesson? The paper seeks to accurately address the many critical, epistemological issues in the formulation of transitions and in particular, in constitution drafting especially as extremely fragile political systems characterised as it were by heterogeneity founded on primordial considerations and attachments now attempt to reinvigorate their democracies. It seeks further the interrogation of the relationship between law and development as global societies review their foundations and mechanically formulate and implement decisions that are expected to consolidate their efforts at entrenching and institutionalising constitutional democracy within the capitalist framework of social organisation and political liberalism of the western influence so as not to allow for democratic recession again. The methodology is qualitative with data collection and analysis scattered in secondary sources. The expected results centre around how creativity and originality in constitution drafting and design can help to strengthen democratic forces and processes and political activism of citizens permanently and at regular intervals in the overall interests of national political systems.

Samuel Sales Fonteles samuelsalesfonteles@gmail.com
Brasilia's Institute of Public Law, Brasil

Comparative studies on authoritarian constitutionalism: Brazil and post-communist European states

When is a constitution authoritarian? Robert Dahl did not regard the American constitution as democratic. Mark Tushnet classifies the Constitution of Singapore as authoritarian, as well as the constitutions of Hungary and Venezuela. Despite the divergence, there is a reasonable consensus that Brazil, even in the current process of democratic recession, experiences its eighth constitution (1988), the most democratic compared to previous ones. In it, there are 18 derivations rooted in the prefix "demo" and in the suffix "cracy". Comparatively, the Brazilian constitution of 1937, inspired by the constitution of Poland and considered one of the most authoritarian, did not mention the word democracy or any derivation. The absence of special words can cause concern, like the fear aroused by the Hungarian constitution (2011), when did not mention the word "republic". However, mere mention of certain words is not enough. The Brazilian constitution of 1967, also considered authoritarian, used only 4 democratic expressions, but all as a dangerous alibi. Using the open texture of the word democracy, the framers gave a blank document to the legislator. For example, this constitution asserted that anyone who abused fundamental rights to attack "against the democratic order" would suffer the suspension of political rights (article 151). Crowning the set of norms that used democracy as an instrument of rhetoric to restrict rights, the 1967 Constitution allowed the legislator to demand special conditions for the operation of media vehicles "in the interests of the democratic regime" (article 166). Under the pretext of enforcing democratic ideals, a government can persecute people. One possible way to alleviate abuse of constitutional design is the idea that the constitution is a living organism, just as the European Court of Human Rights has done about the European Charter on Human Rights.

Slobodan Samardžić slobodan.samardzic@fpn.bg.ac.rs
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Gubitak obeležja pravnog poretka u Evropskoj uniji

Razvoj Evropskih zajednica karakterisao je nastanak pravnog poretka, bez kojeg su evropske integracije bile nezamislive. Sa izbijanjem velike krize (2008) dolazi do usvajanja antikriznih mera koje zamenjuju odredbe osnivačkog ugovora. Zbog dugog trajanja krize i neuspešnosti njenog rešavanja, nastaje paralelni poredak koji liči na poredak vanrednog stanja, ali ne kao pravni institut nego kao

neformalni politički centar intervencije. Posledica tog procesa jeste gubitak obeležja vladavine prava i na nivou EU i na nivou država članica.

Jasminka Simić jassminka2002@yahoo.com

Radio-televizija Srbije

Podeljena bezbednost ili borba za demokratiju na regionalnom i globalnom nivou

Postkonfliktni period u regionu Zapadnog Balkana karakterišu bezbednosni izazovi na lokalnom, regionalnom i globalnom nivou. Okvir za rešavanje navedenih izazova i unutrašnju demokratizaciju zemlje Zapadnog Balkana pronašle su u evro(atlantskom) procesu, odnosno pridruživanju Evropskoj uniji, a većina njih opredelila se i za članstvo u NATO-u. Ove dve organizacije, kao dve polovine jedne celine, podržavaju regionalne inicijative pomirenja i saradnje, ali su, zbog dugogodišnjih problema na evroatlantskom prostoru (kriza evrozona, terorizam, migracije i uzajamno uvođenje carina) pažnju usmerile na ključne tačke za širu geostratešku bezbednost - problem Kosova i rešavanje spora oko imene između Grčke i BJR Makedonije. To je ostavilo utisak da se unapređenje demokratskih procesa u zemljama Zapadnog Balkana marginalizuje, iako je Evropska unija postavila normativni okvir za jačanje vladavine prava, osnovnih prava i upravljanja, ističući njihov značaj u zvaničnim izveštajima o napretku ovih zemalja na evrointegracionom putu. Danas se Evropskoj uniji upućuje kritika da prednost daje političkoj stabilnosti između država i održavanju mira u regionu Zapadnog Balkana u odnosu na vrednosti liberalne demokratije - karakter vlasti i demokratske slobode, što je formulisano terminom stabilokratija. Ovakva kritika Evropske unije istovremeno navodi na razmišljanje o tome da li je došlo do promene interesa lidera i naroda država u regionu Zapadnog Balkana, njihovih preferencijala ponašanja i oblikovanja identiteta, ali i evropskog pogleda s obzirom na to da Evropska komisija ističe važnost obrazovanja i potencijal mladih ljudi u regionu, kao ključne za budući razvoj i preduslov za mirnu koegzistenciju i pomirenje. Pitanje je da li se zemlje Zapadnog Balkana nalaze u procesu tranzicije od neprijateljstva preko rivalstva do (trajnog) mira kao konačnog cilja i prihvatanja da se regionalni (međunarodni) nesporazumi rešavaju mirnim putem, što je deo razmišljanja o mogućim rešenjima koje nude konstruktivističke teorije, zasnovane na uvažavanju promenljivosti interesa država. Cilj ovog rada jeste da analizom dokumenata i prakse kojom se rukovode zemlje Zapadnog Balkana i Evropska unija, utemeljenošću u vladajućim teorijama međunarodnih odnosa i komparacijom pokaže stepen korelacije funkcionisanja pravne države i regionalnog političkog ambijenta i to da li, uzimajući u obzir i širi međunarodni kontekst, kroz prisustvo interesa drugih regionalnih organizacija i zemalja, takav odnos može da učvrsti demokratiju i bezbednost u regionu ili da izazove eroziju, obnavljanje nesporazuma i sukoba.

Ivan Stanojević ivan.stanojevic@fpn.bg.ac.rs

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Institucionalne posledice krize evra

Imajući u vidu da je istraživanje zasnovano na novom institucionalizmu, prvenstveno ću se baviti institucionalnim posledicama krize evra, dakle kako su se menjala pravila i prakse unutar evropske ekonomske i monetarne unije, ali kako su nastajale nove institucije kao reakcija na krizu. Od izbivanja krize lideri Evropske unije i država članica EMU su u pokušajima da obuzdaju krizu kreirali nove mehanizme i institucije koje su imale za cilj da ublaže posledice krize i preduprede buduće krize. Osnovane su institucije poput Evropske ustanove za finansijsku stabilnost (*European Financial Stability Facility*) i Evropskog stabilizacionog finansijskog mehanizma (*European stabilization financial mechanism*), koje su kasnije prerasle u Evropski stabilizacioni mehanizam (*European stabilization mechanism*), a koje imaju za cilj da olakšaju refinansiranje dugova prezaduženih država članica. Potpisan je Ugovor o stabilnosti, koordinaciji i upravljanju u Ekonomskoj i monetarnoj uniji (ili skraćeno Ugovor o fiskalnoj stabilnosti), koji ima za cilj da ispravi manjkavosti Pakta stabilnosti i rasta. Napravljeno je i nekoliko sporazuma o podeli troškova krize između javnih i privatnih institucija, čime su vlade naterale banke da otpišu jedan deo dugova Grčkoj. Takvo rešenje je imalo nenameravanu posledicu da izazove bankarsku krizu na Kipru koji inicijalno nije bio pogođen krizom. Naravno, kriza

nije apstraktan akademski pojam. Stoga će deo izlaganja biti posvećen posledicama koje su nove mere i pravila imale na stanovništvo ugroženih država, posebno na stanovništvo Grčke kome su nametnute drakonske mere štednje i koje se od tada suočava sa drastičnim padom životnog standarda koji autori poput Varufakisa nazivaju humanitarnom katastrofom.

Andrej Stefanović andrejstef89@gmail.com

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Neustavnost ustavnih promena – uloga Suda pravde u zaštiti osnovnih ustavnih načela prava Evropske unije

Ideja o nedopustivim promenama ustavnog teksta se pojavila sa modernim konstitucionalizmom i prvim pisanim ustavima (Ustavi SAD iz 1789. i Francuske iz 1791). Vremenom, a naročito nakon Drugog svetskog rata, odredbe o neustavnim ustavnim amandmanima, odnosno o nedopuštenosti revizije pojedinih odredbi ustava, ili osnovnih ustavnih načela, odnosno osnovne strukture ustava, su našle svoje mesto u mnogim ustavima sveta. U nekima od ovih ustavnih sistema, radi očuvanja integriteta i onemogućavanja nedozvoljene ustavne revizije, nadležnost kontrole ustavnosti ustavnih promena se dodeljuje vrhovnim pravosudnim organima i ustavnim sudovima. Iako postoje ustavi koji ovakve nadležnosti eksplicitno predviđaju, najpoznatiji su ipak oni primeri u kojima je ovlašćenje ustavne kontrole ustavnih promena razvijeno naknadno u ustavnoj praksi, gde je možda najpoznatiji primer „klauzule o večnosti“ nemačkog Ustava (o neprikosnovenosti načela i odredbi o federalizmu, vladavini prava i ljudskim pravima), u vezi sa kojim je Savezni ustavni sud utvrdio doktrinu po kojoj je on ovlašćen da vrši kontrolu ustavnih promena, prema njihovoj usklađenosti sa pomenutom klauzulom. Ideja o neustavnim ustavnim amandmanima izgleda izlišno ukoliko se govori o transnacionalnim pravnim režimima, koji nastaju međunarodnim ugovorima. Naime, pravilima međunarodnog ugovornog prava države ugovornice mogu u svakom trenutku zajedničkim dogovorom da menjaju zaključene ugovore. Čak i u slučaju Evropske unije (EU), međunarodnopravnog režima koji je najdalje odmakao u procesu konstitucionalizacije, predviđa se neophodnost sporazuma svih država članica radi izmene Osnivačkih ugovora EU. Štaviše, i sam Sud pravde EU nema ovlašćenja da vrši kontrolu zakonitosti primarnog zakonodavstva (tj. Osnivačkih ugovora), već samo pravnih akata koji nastaju na osnovu njih. Prima facie, države su neprikosnoveni gospodari Osnivačkih ugovora EU. Ipak, prateći jasnu liniju uspostavljenu još šezdesetih godina prošlog veka, očigledno je da se ne radi o prostom „međunarodnom ugovoru među državama“, već da je pravo nastalo u EU „autonomno, nezavisno i suvereno“, a sam Osnivački ugovor „ustavna povelja“ EU. Najzaslužniji za ovaj razvoj je Sud pravde EU, koji je „tihom revolucijom“ obezbedio kvazi-ustavnu strukturu prava EU. Ukazujemo da ovaj proces nije obustavljen, već je u najnovijoj praksi Sud pravde nagovestio da u samom primarnom pravu EU postoji hijerarhija pravnih normi, odnosno da postoje određeni fundamentalni principi prava EU, koji se mogu smatrati „samom osnovom“ ovog pravnog poretka, odnosno predstavljaju njegovo ustavno jezgro. Iako ne postoji uporište u Ugovorima za tako nešto, smatramo da će Sud pravde u doglednoj budućnosti prisvojiti za sebe nadležnost kontrole zakonitosti promena ugovora, što se može objasniti ne samo time da će se naslanjati na proceduralna ograničenja izmena Osnivačkih ugovora, kao npr. ona predviđena članom 48. Ugovora o Evropskoj uniji, već i na supstancijalna ograničenja, u vidu postojanja principa koji se, navodno, ne mogu menjati, jer čine samu osnovu prava EU, čineći ga autonomnim pravnim poretkom, nezavisnim i od međunarodnog prava i unutrašnjih pravnih sistema država članica.

Věra Stojarová stojarova@fss.muni.cz

Faculty of Social Studies, Department of Political Science, Masaryk University, The Czech Republic

Balkan jihadists and the state responses

This paper focuses on the evolution and manifestation of radical Islam in the Balkans and the public policy responses to the issue. It traces the origins and causes that lie behind radical Islam in the region, addresses the issue of foreign fighters and the measures that have been taken by governments in the region to combat it. The author argues that change in public policies and in public discourse (via mass

media, political narrative and narrative of Islamic communities) accompanied with the first ISIS losses, depletion of first wave of enthusiastic recruiters and first disillusioned returnees were behind the unprecedented drop in the number of newly recruited foreign fighters. The paper asserts, contrary to what is usually maintained in the literature, that the mass media remain the decisive channel for spreading the messages and changing the public discourse even in the era of Web 2.0 and in the region with highly favourable opportunity structures for recruitment.

Zoran Stojiljković zoran.stojiljkovic@fpn.bg.ac.rs

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Erozija institucija i/ili populističko opelo nad autonomnim (samo)organizovanjem: slučaj sindikata u Srbiji

Ključnu negativnu odrednicu populizma čini njegov izraziti antipluralistički stav i sama sledstvena kvazidemokratska praksa. U njihovoj jezgri su nastojanje da se marginalizuje svako autonomno društveno samoorganizovanje i zameni praksom kontrolisanja postojećih i stvaranjem paralelnih organizacija i institucija. Posledično, od demokratije ostaje samo ruinirana spoljna fasada. Istovremeno, tako se stvara i modelira praksa prigodnog, nedelatnog, fragmentiranog i uzajamno polarizovanog a paralelno već manipulativno prerađenog i kontrolisanog društvenog kvaziorganizovanja i participacije. Rezultirajuća nemoć i nepoverenje koje građani imaju prema, recimo, civilnom sektoru, medijima ili sindikatima i profesionalnim udruženjima rezultat je, naravno pored sopstvenih deficita, svesne namere da se razori i obesmisli, ili bar čvrsto kontroliše, sve što nije pod kontrolom populističkog vođe i njegove klijentelističke mreže. Razlog leži upravo u tome što se ne žele konkurenti u zoni predstavljanja (delova) „moga“ naroda. Sa svojim narodom ja neposredno komuniciram bez ikakvog posredovanja erodiranih i obesmišljenih parlamenata, partija ili nezavisnih državnih organa. U tom kontekstu, u preuskom manevarskom prostoru između Scile postdemokratske predominacije neokorporativnog kapitala nad krhotinama liberalne demokratije i Haridbe populističkog sirenskog zova idiličnih i zavodljivih, pojednostavljenih rešenja već decenijama se nalaze sve nemoćniji sindikati. Poseban problem predstavljaju države i društva poput Srbije sa obrazovanom, servilnom i kompradorskom vlašću, formiranom dominantnom autoritarnom i etatističkom matricom i lišena tradicije autonomnog samoorganizovanja. Većina građana deli tek protodemokratske vrednosti, nesklona je samoorganizovanju i sklona poslušništvu prema čvrstoj, tutorskoj vlasti. Autor nastoji da svoju odabranu metodsku poziciju tumačenja populizma kao dokidanja efektivnog pluralizma argumentuje na polju analize delovanja sindikata i institucija socijalnog dijaloga u Srbiji.

Stefan Surlić stefan.surlic@fpn.bg.ac.rs

Despot Kovačević despot.kovacevic@fpn.bg.ac.rs

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Ustavno redizajniranje u kontekstu postkonfliktne normalizacije odnosa Beograda i Prištine – posledice po Zapadni Balkan

Nakon potpisivanja Prvog sporazuma o načelima za normalizaciju odnosa 2015. proces pregovora između Beograda i Prištine ulazi u finalnu fazu, dok bi okončanje podrazumevalo postizanje sveobuhvatnog pravno obavezujućeg sporazuma o normalizaciji odnosa. Dosadašnji sporazumi su se tumačili kao politički i nisu doveli do ustavnih promena. Dogovori su se direktno primenjivali i proizvodili prilagođavanje ili formiranje novih institucija. Očekivani finalni sporazum će kao pravno obavezujući, nužno dovesti do ustavnog redizajniranja. U radu će se analizirati različiti ishodi sporazuma o normalizaciji koji uključuju oblike autonomije, implicitno priznanje, eksplicitno priznanje i mogućnost podele/razmene teritorije, kao i načini njihovog inkorporiranja u ustavno-normativni okvir. Osnovna namera je da se odgovori na pitanje može li novi ustavni dizajn da dovede do napuštanja dominirajućeg postkonfliktnog narativa i pomiri zahteve za stabilnošću i demokratijom. Autori polaze od premise da sporazum između Beograda i Prištine pored unutrašnjih izazova legitimiteta i sprovodljivosti može posedovati konsekvantni potencijal za postkonfliktne mehanizme upravljanja u drugim sistemima Zapadnog Balkana. Rad će pružiti širu kontekstualnu analizu do sada

postignutih mirovnih sporazuma i proisteklih konstitucionalnih rešenja koja su primenjivana „a la Carte“. Kreativni kompromis oko Kosova može probuditi ili pojačati već postojeće zahteve za preispitivanjem složenih institucionalnih aranžmana Bosne i Hercegovine i Makedonije i podstaći debate o ustavnom redizajniranju.

Miloš Šolaja msolajabl@gmail.com

Fakultet političkih nauka, Univerzitet Banja Luka

Međunarodni konstitucionalni menadžment i demokratski deficit u fragmentiranim društvima – slučaj država Jugoistočne Evrope

Dezintegracija jugoslovenske federacije nametnula je pitanje konstitucionalnosti novih država – nasljednica bivših republika. Proces konstitucionalizacije u osvojenoj suverenizaciji država, postavljen na temeljima nacionalnog identiteta, proizveo je međunarodno upravljanje u uspostavljanju ustavnosti u fragmentiranim društvima višenacionalnih država. Legitimizaciju te konstitucionalnosti obezbjeđivale su zainteresovane države – velike sile neposredno ili posredovanjem međunarodnih institucionalnih mehanizama stalnog ili ad hoc tipa u okvirima uspostavljenog međunarodnog poretka. Konstitucionalnost zasnovana na nacionalnim kolektivitetima nije razvila dovoljno demokratskih kapaciteta za razvoj efikasnih normativnih i institucionalnih mehanizama političkog sistema. Ustavni identitet nije uspostavljen na društvenom konsenzusu već saglašavanjem s politikama i odlukama donesenim u međunarodnoj zajednici. Nasuprot deklarativnom demokratskom opredjeljenju izraženom u nizu formalno “slobodnih i poštenih” izbora početkom 90-tih godina prošlog vijeka, stare ideje i praksa opredijelile su konstitucionalnost novih društava što ih je dovelo u konflikt s demokratskim tendencijama. Procedure funkcionisanja političkog sistema i sprovođenje ustavnosti uspostavljale su i kontrolisale međunarodne institucije što je dovelo do razočarenja u demokratiju i demokratskog deficita već u samim konstitucionalnim osnovama. Razvijen je sistem dvostrukog “power sharinga” – između nacionalnih kolektiviteta, kao i između nacionalnih kolektiviteta i međunarodnih institucija uspostavljenih za nadgledanje procesa. Dva izrazita primjera konstitucionalizma iniciranog od međunarodnih aktera su Bosna i Hercegovina i Makedonija i njihove politike koje dovode do demokratskog deficita.

Jelena Tanasijević jelena.tanasijevic@fpn.bg.ac.rs

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Uticaj tranzicije na položaj žena u Srbiji krajem XX i na početku XXI veka

Tranzicija ka tržišno orjentisanoj privredi koja je u zemljama centralne i istočne Evrope započeta nakon urušavanja komunističkog režima kod nas je usporena usled političkih događaja i procesa koji su upravo u tom periodu počeli da se odvijaju na prostorima bivše SFRJ. Samim tim, može se konstatovati da su postignute promene na planu socio-ekonomskog položaja žena, kao i dalje mogućnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u tom periodu bile zaustavljene. Posmatrano u kontekstu porodičnih odnosa i formi, takođe se mogao uočiti niz promena, od započete modernizacije tokom trajanja socijalizma, preko zastoja u vreme tranzicije, do vraćanja na prevaziđene modele i uloge, što je takođe umnogome determinisalo poziciju žena. Aktuelna istraživanja pokazuju da je u Srbiji u XXI veku, uprkos postojećem trendu egalitarizma, kao i važećoj zakonskoj regulativi koja garantuje ista prava svima, prisutna nejednakost i da su žene i dalje u nepovoljnijem položaju ukoliko se posmatra pozicija na tržištu rada, procenat zaposlenih žena, zarade koje ostvaruju, sektori u kojima su zaposlene, kao i obavljanje neplaćenih poslova u domaćinstvu. Sa druge strane, podaci koji govore o porastu broja obrazovanih žena takođe se mogu razumeti kao potreba da izađu iz privatne sfere i ostvare se na profesionalnom planu. Još jedan značajan aspekt koji govori o položaju žena u Srbiji jeste i činjenica dominacije u obavljanju roditeljske uloge. U okviru ovog rada biće dat komparativni pregled položaja žena, koji se menjao tokom protekle tri decenije, kao i kvalitativna analiza nacionalnih politika koje su sprovedene u cilju poboljšanja pozicije pripadnica ženskog pola, uz istovremeno razmatranje posledica koje se mogu sagledati u ovom trenutku ne samo sa aspekta položaja žena, već posmatrano u okviru šire društvene perspektive.

Jovan Teokarević jovan.teokarevic@fpn.bg.ac.rs
Faculty of Political Sciences, University of Belgrade

Increasing presidential powers through constitutional and legal changes: The cases of Russia and Turkey

Russia and Turkey are good examples of a wider trend within which presidential powers have substantially increased through constitutional and legal changes. In contrast to many ways in which presidents get stronger by adhering to non-institutionalized mechanisms of rule, this trend is characterized by formal legitimacy, as constitutional and legal changes are enacted at least to some degree in harmony with the prescribed regulations. This makes the issue of the presidents' extended and un-checked powers even more difficult to criticize from the perspective of basic requirements that a regime has to meet in order to be regarded as a democracy. Even before a series of recent constitutional and legal changes in Russia and Turkey made their presidents extremely powerful, presidents there had for a long time been dominant figures within political regimes that had lacked almost all liberal elements. Both countries thus went from softer to harder versions of autocracy, reaching now a fully personalized power of presidents. This paper will therefore first present this part of Russia's and Turkey's political legacies and explain and compare the contexts in these countries that allowed for further increase of their presidents' powers. In the second part, constitutional and legal changes that led to the increase of presidents' powers in Russia and Turkey will be analyzed and compared. The third part of the paper will focus on party and electoral systems in two countries as an important framework and instrument for the presidents' accumulation of power.

Tara Tepavac tepavac.tara@gmail.com

Centar za istraživanje, transparentnost i odgovornost – CRTA, Beograd

Podela vlasti u ustavnom dizajnu i (ne)ravnoteža vlasti u praksi: slučaj Srbije

Srbija je Ustavom definisana kao predstavnička demokratija zasnovana na načelima vladavine prava i podele vlasti, sa parlamentom kao najvišim predstavničkim telom i nosiocem ustavotvorne i zakonodavne vlasti. Funkcionalan parlament, koji efikasno i delotvorno vrši svoju predstavničku, zakonodavnu, kontrolnu i izbornu funkciju, predstavlja jedan od osnovnih preduslova za očuvanje ravnoteže vlasti, odnosno kamen temeljac vladavine prava. Međutim, iako ustavni dizajn na prvi pogled obezbeđuje jake garancije za podelu vlasti i snažnu ulogu parlamenta u Srbiji, sve veća koncentracija moći u rukama izvršne vlasti i političkih partija, kao i sistemske zloupotrebe demokratskih procedura, dovode do urušavanja položaja i uticaja parlamenta. Polazeći od Ustava Republike Srbije i uređenja vlasti koje predviđa, u ovom radu analiziramo moć i uticaj koji parlament ima *de jure* i *de facto* u političkom sistemu Srbije. Osnovna teza ovog rada jeste da su uloga i uticaj parlamenta u političkom sistemu Srbije u praksi znatno manji nego što je predviđeno samim ustavnim dizajnom, uz alarmantno nizak stepen odgovornosti prema delotvornom vršenju svojih funkcija. To ćemo ilustrovati analizom rada parlamenta sa posebnim fokusom na sprovođenje njegove kontrolne funkcije, prekomerno korišćenje hitnih procedura za donošenje zakona i sve češće zloupotrebe parlamentarnih procedura, najčešće od strane vladajuće većine. Analizirajući odnos zakonodavne i izvršne vlasti u Srbiji, ovim radom ističemo značajnu razliku između principa podele vlasti koja je *de jure* definisana ustavom, i neravnoteže vlasti koja *de facto* postoji. Time ispitujemo domet uticaja koji ustavni dizajn ima na uspostavljanje i očuvanje vladavine prava, kao i potencijalne zloupotrebe istog od strane nedemokratskih vođa kako bi uz „fasadnu“ demokratiju, zloupotrebu i kršenje demokratskih procedura, konsolidovali vlast.

Bojan Todosijević btodosijevic@idn.org.rs

Institute of Social Sciences, Belgrade

Populist attitudes: Social roots and political consequences

Populist ideology is often conceived as a syndrome of attitudes and political preferences that espouses simplistic solutions to major political problems. It is believed that it is particularly attractive, on the one side, to those who are dissatisfied with the way democratic systems work, and on the other, to

those less politically sophisticated. The paper examines to what extent such an image corresponds to empirical reality in Serbia. We define populist ideology as the covariance of three dimensions: anti-elite orientation, exclusive conception of national identity, and anti-outgroup attitudes. The analysis is based on survey data from the Serbian post/election study conducted after the 2017 presidential elections. The first part of analysis explores the basis of populist attitudes in the dissatisfaction with democracy, and in low levels of political information, controlling for the socio-demographic variables. The second part analyses the populist attitudes as predictors of party preferences. The results generally support the view that some populist attitudes do transmit dissatisfaction into political preferences. However, the anti-elite dimension of populist ideology deviates from the general picture.

Cirila Toplak cirila.toplak@fdv.uni-lj.si

Fakultet društvenih nauka, Univerzitet u Ljubljani

Živi ustavi: od jugoslovenskog do biocentričkog konstitucionalizma

Ustav u predstavničkoj demokratiji smatra se temeljem političkog sustava koji bi trebao doprineti njegovoj stabilnosti a zbog svoje nedodirljivosti uzročava i sustavnu inerciju i osifikaciju. Ustav potiče od prosvetiteljske ideje „društvenog ugovora“ ali suvremeni ustavi (na primer neprihvaćeni ustav EU) nisu naslednici najšireg društvenog konsenzusa nego sposobnosti manjine koja poseduje politički i intelektualni kapital da uvjeri većinu da će joj politike na bazi ustava doneti poželjne životne uvjete. Pogotovo u takozvanim tranzicijskim zemaljama ustavi i po više desetljeća ostaju više obećanja njego odraz društvene stvarnosti, jer su bili napisani za kratko vrijeme usred radikalnih društvenih promjena i donekle kopirani od konsolidiranih demokratija na koje se treba ugledati ali to ne znači da su njihova sustavna rješenja prihvatljiva za politički mentalitet novonastalih država. Tranzicijski ustavi zbog toga čine se često tek mrtvo slovo na papiru. Na drugoj strani ima živih - dinamičnih i inovativnih ustava i u prošlosti i u sadašnjosti, koji će biti glavna tema ovog referata, uz uvažavanje različitih definicija „živosti“. Primer iz prošlosti je ustav SFRJ, koji je bio predmet kontinuirane javne rasprave i u svakom desetljeću postojanja socijalističke Jugoslavije poprimao je amandmane koji su odražali a istovremeno i stvarali političku stvarnost federacije. U ustav je bila uključena i vizija razvoja jugoslovenskog društva, pa je to doista bio živi ustav, a danas je povjesni dokument skroz kojeg može se sljediti evoluciji SFRJ od centralizirane višenacionalne države do konfederacije. Suvremene primere živih ustava možemo pronaći pogotovo u Severnoj i Južnoj Americi (npr. Ekvador i Bolivija) gde su posle pola milenija kolonijalnih društvenih odnosa starosedeooci opet došli do političke moći. Zbog utecaja staroseoskog mentaliteta ovi ustavi su biocentrički pošto štite prirodu kao subjekt ustavnih prava. U poslednje vrijeme ustavne amandmane u pravcu biocentrizma donele su i Švajcarska i Njemačka pa se može ustanoviti da je na horizontu globalna paradigmataska promjena koncepcije ustavnih prava, koja su se dosada odnosila isključivo na čoveka a ostalo živo bilo je samo imovina i ekonomski izvor.

Nebojša Vladislavljević n.vladislavljevic@fpm.bg.ac.rs

Aleksandra Krstić aleksandra.krstic@fpm.bg.ac.rs

Faculty of Political Sciences, University of Belgrade

The rise of personalist authoritarian rule in Serbia in political cartoons, 2013-2017

This paper explores a return to authoritarian rule in Serbia after a decade of democratic politics. It examines various dimensions of new authoritarianism from the perspective of comparative regime analysis and global democratic recession. Competitive but unfair elections, the systematic violations of press freedom, and uneven playing field between government and opposition, suggest – via contemporary literature on hybrid regimes – that Serbia has returned to competitive authoritarianism. This literature however focuses excessively on elections and conditions under which they occur and misses out on important features of non-democratic rule, such as who rules, how and why. The paper thus also explores populist appeals by Aleksandar Vučić, former prime minister and now president, which have been highly resonant among the population, and ensuing personalisation of power, which borders on the cult of personality. Empirical evidence is drawn principally but not exclusively from editorial cartoons by Dušan Petričić, published in highly influential daily *Politika* and weekly *NIN*

between 2013 and 2017. While the quality of elections and basic freedoms can be assessed via formal criteria, the content of populist appeals and the personalisation of power require a holistic approach, which is effectively and routinely provided in political cartoons. Petričić's stinging critique of new authoritarianism has been both part of an emerging civil society response to the "normalisation" of authoritarianism and a boost to the mobilization of resistance to personalist rule. It has been highly resonant among the educated public, and occurred at a time when Vučić ruled largely unopposed due to weak and fragmented opposition parties and majority of media under control. Findings from the quantitative content analysis of 228 editorial cartoons and insights from an in-depth interview with Petričić serve as the foundation for detailed analysis of selected cartoons and their contextualization in Serbia's recent political development.

Loredana Vlasceanu intern.conf.studies@tutanota.com

Independent researcher, Romania

Controversial decisions of post-communist Romania's Constitutional Court and their impact on the democratization process

After being for almost three decades Europe's black sheep as far as democratization, rule of law and human rights are concerned, Romania has not yet succeeded in creating or strengthening one single institution capable of enforcing the law while rejecting any interference of political actors. The Romanian Constitutional Court is, unfortunately, not an exception. Its structure (3 judges proposed by the Chamber of Deputies, 3 by the Senate and 3 by the Presidency) should theoretically induce the idea of equal representation in order to provide a political equilibrium – the candidates have been, nevertheless, used as tradable merchandise during negotiations between political parties or actors (the "carrot" part of the "carrot and stick" policy). Given the substantial number of controversial decisions of the Constitutional Court on various issues, with a huge impact on societal evolution and political transformations, we will only refer to a limited number of decisions (validation of President Traian Băsescu's impeachment referendum - 2012; 3 Big Brother laws – 2014) and the prosecution, respectively acquittal of a former PSD/Social Democratic Party Senator and former Constitutional Court judge (Toni Greblă). Our analysis will focus on a number of aspects: consequences for the Establishment and the civil society (quid prodest?) as well as further shaping of and impact on the (irreversible?) democratization process, common/different position of judge and appointing institution/actor (in order to assess the level of autonomy), which institution(s) brought the respective pieces of legislation before the Constitutional Court and which institution(s) publicly opposed CC's verdict (and on which grounds), public perception elements and possibly beneficial changes of CC's structure pattern.

Dian Agung Wicaksono dianagung@ugm.ac.id

Department of Constitutional Law, Faculty of Law, Universitas Gadjah Mada, Indonesia

Faiz Rahman

Center for Digital Society, Universitas Gadjah Mada, Indonesia

Dawn of judicial activism in Indonesia: Constitutional Court dynamics in constitutional review

The third amendment of the 1945 Constitution of the Republic of Indonesia established the Constitutional Court as the second branch of the Indonesian judiciary besides the Supreme Court. According to Article 24C of the Indonesian Constitution, one of the Constitutional Court authorities is to conduct a constitutional review. Thus, it makes Constitutional Court often called as "the guardian of the constitution" and "the sole interpreter of the constitution". In the past 14 years, there are more than 1000 constitutional review decisions handed down by the Constitutional Court. Furthermore, in at least one-tenth of those decisions, the Court gave constitutionality or unconstitutionality requirements to the norms reviewed, even sometimes formulate rules that did not exist before. Those decisions often called "conditionally constitutional" and "conditionally unconstitutional" decision. Although this kind of decision seems to have a powerful impact – as the Court can even "legislate" new rules using the constitutional review decision, these two "conditionally decision" are

not explicitly regulated in the Constitutional Court Law. However, it still being used by the Constitutional Court, even today, and it is regarded as a precedent. Moreover, the use of “conditionally decision” in the constitutional review shows an upward trend from JimlyAsshidiqie regime to Anwar Usman regime. The trend also indicates the amplification of judicial activism practices – as the Court using so-called “judicial legislation” through “conditionally decision” in the constitutional review cases. As the practices of judicial activism can indirectly influence the political position and role as one of the arms of governments, it becomes interesting to analyse the dynamics that occurred in the constitutional review as one of the indicators of the amplification of judicial activism practice in the Constitutional Court and how it might affect the relationship between the arms of government.

Giovanni Zaccaroni Giovanni.ZACCARONI@uni.lu
University of Luxembourg

They call me trinity: the re-constitutionalisation of the EMU after the economic crisis

This paper discusses the main points of the reform of the Economic and Monetary Union presented by the European Commission in December 2017. In particular, the author tries to evaluate the core of the proposal introduced by the Commission, composed by three main measures: the bringing back of the TSCG in the Treaty framework, the transformation of the ESM into a European Monetary Fund and the proposed introduction of an European Minister for Economy and Finance. All together, these acts attempt to bring back an essential part of the economic and monetary union in the constitutional framework of the Treaties. However, several aspects of the regulations and directives proposed by the European Commission are highly problematic, either from the point of view of democratic legitimacy of the EU institutions as well as seen from the set of competences available. The informal setback of the European Minister, the uncertainties over the transposition of the TSCG in EU secondary legislation and the prior involvement of the Council in the approval of the decisions taken by the board of the to be established European Monetary Fund are only few of the issues that needs to be faced in the attempt of re-constitutionalising the parts of the EMU that, during the crisis, have been left to inter-governmentalism. This paper argues that, despite the attempts made to handle the situation with the legal instruments at hand, in lack of a serious discussion over a constitutional momentum, the European Commission will undergo serious difficulties in enforcing the projected reform.